משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר זרעים

מלאכת שלמה על משנה ערלה

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה ערלה

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-ערלה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ו 8
משנה ז 9
משנה ח 10
משנה ט 10
פרק ב 12
משנה א 12
משנה ב 14
משנה ג 16
משנה ד 18
משנה ה 19
משנה ו 19
משנה ז 20
משנה ח 21
משנה ט 21
משנה י 21
משנה יא 22
משנה יב 23
משנה יג 23
משנה יד 24
משנה טו 24
משנה טז 24
משנה יז 25
פרק ג 26
משנה א 26
משנה ב 26
משנה ג 27
משנה ד 28
משנה ה 28
משנה ו 28
משנה ז 29
משנה ח 31
משנה ט 31

פרק א

משנה א

הנוטע לסייג וכו'. מצאתי מאן דגריס הנוטע לסייג ולעצים ולקורות והכי משמע קצת בירוש' דפליגי התם תנאי איכא מ"ד דבעינן שמקומן יהא מוכיח עליהן כגון לסייג מקום הסייג מוכיח עליו. לעצים כגון שנטען רצופים ולא הרחיקן זה מזה מד' אמות ועד ח' כדמפורש במסכת כלאים. לקורות במשפה הענפים כדי שיתעבו ויהיו גסים ורשב"ג הוא דס"ל הכי ורבנן פליגי עלי' והרא"ש ז"ל פסק כרשב"ג:

משנה ב

כתוב בספר לקח טוב פרשת קדושים וכי תבואו אל הארץ וי"ו זו לא מצאתי מי שיאמר ענין בה דאין שייך כאן לומר וי"ו מוסיף על ענין ראשון כדאמרי' במקומות אחרים. ונ"ל לומר דהא קיימא לן הערלה בח"ל הלכה למשה מסיני אע"ג דחובת קרקע הוא נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ והרי הכתוב אמר כאן כי תבואו אל הארץ דמשמע דדוקא בארץ נוהג דין זה לזה רמז הכתוב כאן ואמר וכי תבואו כלומר וגם כשתבואו אל הארץ נוהג דין הערלה כמו שנוהג בח"ל וא"ת א"כ לא יאמר כלל ביאת הארץ י"ל שהוצרך ללמד לנו הדין שמה שנטעו עובד כוכבים עד שלא באו אבותינו לארץ פטור אבל משבאו לארץ אע"פ שלא כיבשו אותה כולה אף מה שנטעו עובד כוכבים חייב שנאמר כי תבואו וגו' ונטעתם משעת ביאה ע"כ וע"ש עוד:

ומצאו נטוע פטור מן הערלה. מפ' טעמא בירושלמי דכתיב כי תבואו ונטעתם פרט לשנטעו עובדי כוכבים עד שלא באו ישראל לארץ ומסיים לה בת"כ יכול שאני מוציא את שנטעו עובדי כוכבים משבאו ישראל לארץ ת"ל כל עץ מכאן אמרו נטעו עובדי כוכבים אע"פ שלא כבשו ישראל חייב [הגהה ואני מצאתי הנוסחא שם בת"כ פרשה ג' דפ' קדושים מכאן אמרו עד שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור ופי' בספר קרבן אהרן עד שבאו אבותינו והוא מה שנטעו העובדי כוכבים קודם פטור ע"כ:]. הנוטע לרבים חייב כגון שנטע ברה"י והוא של הרבה בני אדם כגון בירושלם חייב דכתיב ונטעתם מ"מ קרי בי' ונטעתם כלומר ונטעת להם ואפי' שיהא נוטע לרבים הר"ש שירילי"ו ז"ל על דרך הירושלמי. אבל בגמרא דילן בפ' כל שעה יש שיטה אחרת והיא מה שפירש ר"ע ז"ל. וז"ל ספר הלבוש בי"ד סי' רצ"ד סעיף כ"ה והנוטע בתוך שלו לצורך רבים איכא למ"ד שהוא פטור משום דדריש רבוי אחר רבוי והכי דריש כתיב ונטעתם משמע בין ליחיד בין לרבים ואילו נאמר ונטעתם כל עץ מאכל יהיו ערלים היינו אומרים כי הנוטע לרבים חייב אבל כשחזר ואמר יהיו לכם ערלים משמע נמי בין יחיד בין רבים הוי רבוי אחר

רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט ומיעט הנוטע בתוך שלו לצורך רבים שפטור ואנן לא קיי"ל כי האי פירושא אלא ונטעתם ליחיד משמע שאין דרך רבים לנטוע ולכל חד וחד קאמר ונטעתם וכתב רחמנא לכם לרבות הנוטע לרבים פי' לרבות יחיד הנוטע בתוך שלו לצורך רבים שיהא חייב בערלה ע"כ. ובתוספתא הנוטע לרבים חייב ור' יהודה פוטר ר"ש בן אלעזר אומר משמו הנוטע לרבים חייב בערלה העולה לרבים מאליו פטור מן הערלה קסבר רשב"א דמודה ר"י הנוטע לרבים חייב ולא פליג אלא בעלה מאליו לרבים כן פי' רבינו שמשון ז"ל. ובירושלמי פריך מחלפא שיטתייהו דרבנן תמן בפי"ב דמסכת נגעים אינון אמרין ירושלם וח"ל אין מיטמאין בנגעים וכאן אמרין הכין דהנוטע לרבים כגון בירושלם דלכם מיקרי ונתחלקה לשבטים ומשני תמן אשר לו הבית כתיב פרט לירושלם שהיא לכל השבטים ברם הכא ונטעתם מכל מקום והדר פריך מחלפא שיטתי' דר' יהודה תמן הוא אומר אני לא שמעתי אלא בית המקדש בלבד דקסבר ירושלם נתחלקה לשבטים והכא פטר הנוטע לרבים ובודאי דלאו היינו באמצע דרך שהולכים בו הולכי דרכים דהא קתני הנוטע לרבים אלא מיירי שנטעו בירושלם או בנוטע שלו ומסר לרבים ומשני תמן אמר שמועה ברם הכא בשם גרמי'. וכתב הר"ש שירילי"ו ז"ל הנוטע ברה"ר מפ' בירוש' שגזל קרקע דרה"ר ונטעו לדידי' וחייב וכ"ש דבהא פליג ר' יהודה כדמוכח בירושלמי דאפי' ר"ש בן אלעזר דמודה אמתני' דנוטע לרבים חייב אפ"ה פליג בירושלמי בברייתא אחריתי בנוטע ברה"ר כ"ש דר' יהודה דאפי' בנוטע לרבים נמי פטר דבהא פשיטא דלא חשיבי יאוש כמו דידי' ותמהני מדברי הרב רבינו שמשון ז"ל עכ"ל ז"ל. ועד הנה לא מצאתי האי ברייתא אחריתי לא בירושלמי ולא בתוספתא ועיין בספר קרבן אהרן שם בת"כ פרשה ג' דפרשת קדושים. וכתב הרא"ש ז"ל בהלכות ערלה הנוטע ברה"ר לצורך עצמו וכתב עליו בית יוסף שם בי"ד סימן רצ"ד ולא ידעתי למה כתב כן דמשמע דאפי' הנוטע לרבים ברה"ר חייב דלא גרע מעולה מאליו ועוד דמהיכא דמרבינן לרבנן נוטע לרבים לית בי' מיעוטא לנוטע ברה"ר לרבי' ואפשר שלא כתבו הרא"ש ז"ל אלא ליתן טעם אמאי לא פליג ר' יהודה בהא או ליתן טעם לרבנן למה הוצרך לחזור ולשנות הנוטע ברה"ר דהיינו נוטע לרבים ותרתי למה לי לכך פירש דתרתי דיני דידהו חד נוטע בתוך שלו לרבים וחד נוטע ברה"ר לצורך עצמו ותרוייהו צריכי ע"כ:

והעובד כוכבים שנטע. ז"ל הר"ס ז"ל מה שפי' הרמב"ם ז"ל אבל אם נטע העובד כוכבי' וקנה ממנו ישראל אח"כ אינו חייב בערלה קשה דהא תנן לקמן ספ"ג ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובחו"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט וכו' וזה לא שייך אלא בעובד כוכבים ובחבורו ג"כ פסק דבשל עובד כוכבים נמי שייך ערלה עכ"ל ז"ל:

והגזלן שנטע. פי' הר"ש ז"ל דהיינו בלא יאוש דומיא דרה"ר דלא שייך בי' יאוש דמאן מייאש ע"כ ור"ע ז"ל שפי' ונתייאשו הבעלים עד הנה איני יודע מנין לו:

והנוטע בספינה. כתב הר"ש ז"ל אמרי' בירושלמי הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה ר' יוסי אומר מפני שהשרשים מפעפעין אותו מפני שהוא כנקוב אצל האילן דאין כלי חרס עומד בפני שרשים וכן דעת תלמוד שלנו כדפרישית בפ' שני דחלה ע"כ בקיצור:

והעולה מאליו חייב בערלה. פי' הרמב"ם ז"ל בתנאי שיהי' צומח ברה"י אבל עולה מאליו לרה"ר אינו חייב בערלה ועל זה אמרו בספרא ונטעתם פרט לעולה מאליו וכן אמרו בפירוש בתוספתא העולה מאליו לרבים פטור מן הערלה ע"כ:

משנה ג

אילן שנעקר והסלע עמו. אילן זקן שעברו עליו שני ערלה ועקרו הרוח או שטפו הנהר והוליכו למקום אחר ומן העפר שסביב השרשים נשאר עמו ונשרש שם:

אם יכול. מפרש בירוש' דה"ק אם הי' יכול לחיות כלומר אומדין אותו עובדי אדמה אם הי' יכול לחיות מהעפר שבא עמו בלי תוספת עפר אחר הרי הוא כנטוע במקומו ופטור מן הערלה:

ואם לאו. הרי הוא כאילן העולה מאליו עכשיו וחייב:

נעקר הסלע מצדו. שנפל הסלע דהיינו העפר [הגהה ה"ר יהוסף ז"ל כתב יותר נראה לפרש סלע כפשוטו ע"כ:] שהי' מחייהו:

זעזעתו המחרישה. ונתפזר ממנו העפר ונתגלו השרשים או שזעזעו הוא דהיינו האילן עצמו זעזע העפר כגון שנקלט בו רוח סערה והוא תקנו בעפר שנתן שם כדקתני סיפא ועשאו בעפר דהיינו ותקנו בעפר כמו ויעש אלהים את הרקיע. אם יכול לחיות בלא העפר אשר תיקן:

ואם לאו חייב. דהוי נטעו עכשיו. הר"ש שירילי"ו ז"ל:

משנה ד

וכמה יהא בשרש. בבי"ת כך הגי' ה"ר יהוסף ז"ל:

רשב"ג אומר משום וכו'. גרסינן:

כמחט של מיתוח. פי' בערוך עיקר הגרסא מיתוח כמו וימתחם כאהל לשבת וי"ס שכתוב בהן מיתא ויש מיתוי ויש מיתון וכל אלו מלשון מיתנא:

משנה ה

ובו בריכה. בירושלמי משמע דאיכא מאן דתני ובו ברכה שמפרנס עצמו ואביו כמה דאת אמר בוא ברוך ה':

הבריכה שנה אחר שנה. הבריך ענפי הזקנה שנה אחרי שנה ענף למזרח וענף למערב וכן כל סביביו ולא פסק הענפים מאביהם אם נפסקה ההברכה דאז אין יונקין אלא מן הארץ מההיא שעתא מני שני ערלה. הר"ש שירילי"ו ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל חזרה הזקנה להיות כבריכה ושניהם הזקנה והבריכה הוו כאילו וכו'. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה דחוק הרבה כי לא שנה בשום מקום דין הבריכה שהיא אסורה ובכאן אומר אותו כפשוטו כבריכה ותו דהי' לו לומר כבריכה שנפסקה כי סתם בריכה מותרת ואינו אסור אלא בריכה שנפסקה וכן מה שפי' על הבריכה שנה אחר שנה שחוזר על בריכה שהבריכה שנה אחר שנה הוא קשה הרבה כי בשום מקום לא דבר מבריכה שיאמר כך סתם הבריכה כי הי' לו לומר בריכה שהבריכה שנה אחר שנה לכן נראה לי לפרש דה"ק אילן שנעקר ויש בו בריכה שכבר נשתרשה בארץ הרבה עד שהזקינה חיה ממנה אפי' לא תהי' נטועה אז אותה הבריכה היא יש לה דין שרש והרי הוא כאילו נעקר האילן ונשתייר בו שרש שהוא פטור ואפי' יחזור ויטע אותו האילן בארץ אינו נאסר אלא חזר להיות כבריכה שמבריכין מן האילן שהיא מותרת ואם הבריך לזו הזקנה שנה אחר שנה ולבסוף נפסקה הזקנה מן הבריכה הראשונה אז אינו מועיל מה שהבריכה זה שנה אחר שנה כי אינה חי' אלא מן הבריכה וכיון שנפסקה מונה משעה שנפסקה כי מעתה היא מתחלת להשתרש בארץ כיון שאין לה חיות יותר מן הבריכה כך נ"ל לפרש וצ"ע ע"כ. עוד כתב על מה שפירש ר"ע ז"ל בספוק הגפנים וכו' כתב פי' זה אינו נראה כי מה איסור יהי' בזה ובירוש' אומר ר' בא וכו' ילדה שספקה לזקנה טהרה ילדה א"ר חנא מתני' אמרה כן ספוק גפנים וכו' מותר מדבר שהבריכה פטורה אע"פ שהיא לבדה היתה חייבת נפטרה ע"י הברכה זו ותו דאין זה נקרא סיפוק כיון שכל אחת מחוברת בקרקע על כן נראה שמדבר שלקח וקצץ זמורה מגפן אחר והבריכה בגפן אחר כדי להאריך אותו הגפן וכן זמורה אחר הבריכה לזו כולן פטורין וכך במסכת סוטה פ' משוח מלחמה ע"כ. עוד כתב על מה שפי' ר"ע ז"ל שהבריכוה בגפן כחה יפה ויונק וכו' כתב עליו זה שפי' אינו נזכר בתיבת מקום שכחה יפה ונ"ל לפרש דקאי אהבריכה בארץ שאם הבריכה במקום שכחה יפה אין אנו חוששי' שמא נשרשה בארץ והויא ערלה קודם שתתאחה באילן אבל אם הבריכה במקום שכחה רע אז היא משתרשת בארץ ויש ממש באותם שרשים ואסור עכ"ל ז"ל. וכתוב בתוספות י"ט הבריכה שנה אחר שנה פירושא דרישא הוא כמבואר בפי' הרמב"ם ז"ל ע"כ ואינו מבואר לע"ד רק אם לענין למאי דקאמר חזרה הזקנה להיות כבריכה דכמו דהכא בסיפא מונה משעה שנפסקה גם ברישא מונה לאילן הזקן משעה שנעקר מן הבריכה:

ספוק הגפנים. דרך עובדי אדמה וכו'. לשון ר"ע ז"ל עד והא דתנן אחד הנוטע. אמר המלקט בברייתא פ"ק דר"ה ד' ט' ובסוטה פ' משוח מלחמה משנה והוא תירוץ הרמב"ם והר"ש ז"ל והתם בגמרא דסוטה משני שנוייא אחרינא כמו שכתבתי שם בשם רש"י ז"ל. וכתב הר"ש ז"ל וצריך לדקדק אי הוי שייך לשנויי הכי בפ' משוח מלחמה דכל זמן שלא נפסקה מאבי' מותר דהתם משני כאן בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר ע"כ:

על גבי ספוק. מלת גבי מחקה ה"ר יהוסף ז"ל. וכתוב בספר אגודה סיפוק בגפנים כמו הברכה באילן ומנינן מספוק ראשון דכולהו מזקנה קא ינקי ע"כ:

ר"מ אומר מקום וכו'. העתיק הר"ס ז"ל לשון הרא"ש ז"ל מקום שכחה יפה מותר אם הזקנה יש בה לחלוחית הרבה אז כולן יונקים ממנה ואם כחה רע אז אינן יונקים ממנה ומפ' בירושלמי דבעוד העלין באילן יש לברר מהיכן יונקת הברכה אם גבי העלין לגבי הזקנה בידוע שיונקים מן הזקנה ואם גבן כלפי הילדה מן הילדה הן יונקים אבל בנשרו העלין הוא דאיכא לאיסתפוקי ע"כ:

וכן בריכה. בס"א לא גרסינן מלת וכן אבל הרמב"ם ז"ל נראה דגריס לה שכתב ואמרו וכן בריכה שנפסקה חוזר על מאמרם בתחלת ההלכה מונה משעה שנפסקה ע"כ:

והיא מלאה פירות אם הוסיף במאתים אסור. בירוש' מפ' דמיירי בשלא צמקו הענבים אבל אם צמקו תבלין חשבינן להו ואפי' לא הוסיף עד מאתים נמי אסור:

משנה ו

נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם. בירושלמי פריך היכי שייך בכלאי הכרם נתערבה והלא מכי זרע ירק בכרם כל הכרם נאסר ומשני דמאי נטיעה דכלאי הכרם ר"ל ערוגה וזה התירוץ תפס הרמב"ם ז"ל וז"ל ואמרו בכלאי הכרם נטיעה התלמוד תקנו ערוגה וכאילו אמר נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות לפי שכלאי הכרם הם ירק או מיני תבואה או מיני זרעים שנזרעו בכרם אבל אילן לא ע"כ ור"ע ז"ל תפס התירוץ השני כגון שהעביר עציץ נקוב וכו' כאשר פירש רבינו שמשון ז"ל:

ה"ז לא ילקוט. דכל זמן שהיא במקומה במחובר חשיבא ולא בטלא אפי' במאתים מטעם קבוע דקיימא לן כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי ואי לקיט פירות דשרינן להו דאמרינן כל דפריש מרובא פריש הוי מבטל איסור לכתחלה. ואם ליקט ולא נמלך יעלו באחד ומאתים דה"ל שוגג דלא נתכוון ללקוט ע"מ לבטל דסביר שכבר בטלו במחובר ואם יש מאתים נטיעות היתר וליקט כולן בטלה ובלבד שלא יתכוין ללקט בכוונת בטול. הר"ש שירילי"ו ז"ל:

ר' יוסי אומר אף יתכוין ללקוט יעלו בא' ומאתים. בירוש' מפ' מה טעם דר' יוסי שכן דרך בני אדם להיות מדל בגפנים כלומר הרואה אומר מדל הוא אכן שם בפ' הניזקין מפ' הטעם שפירש ר"ע ז"ל. וכתב הר"ס ז"ל ה"ג בפ' הניזקין אף המתכוין ללקט יעלו בא' ומאתים וזוהי הגירסא הנכונה דמודה ר' יוסי דלכתחלה לא ילקט ולא פליג אלא אם לקט במזיד ע"כ:

משנה ז

והלולבים. של גפנים. לולבים אלו הן הנצנים הרכים דאוכלין אותן הקיהות כדאיתא במה שכתבתי בשביעית פ"ד סי' ח' גבי בוסר:

ומי גפנים. יש שפירשו המים שיוצאים כשחותכין הלולבין או העלין ויותר נראה לפרש שכאשר הגפנים בסמדר נופלין מהן כמו מים [הגהה על הפי' שהביא ר"ע ז"ל כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה אינו נראה ובערוך לא פירש כן וע"ש ע"כ:]:

והסמדר. פי' רש"י ז"ל בפ' כיצד מברכין הענבים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעצמו קרוי סמדר ואינו כן שזהו פתח הסמדר שנפתח הנרתיק כמו הקפרס וניכר השושן הקטן שבו אבל בעודנו סתום השושן והגרגיר בתוכו קרוי סמדר ופירוש סמדר סמר דר וסמ"ך וצד"י מתחלפים וכן כתב הרב ז"ל גבי פתח הסמדר:

וברבעי. דאינו קדוש דמיחייב בפדיון אלא פרי והני לאו פרי ואין בהן קדושה דתניא בת"כ תבואתו מלמד שאינו נפדה אלא תבואה מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבואו לעונת המעשרות ועונת המעשרות היינו בוסר או גירוע כדתנן בשביעית:

ובנזיר. דס"ל לתנא דמתני' כרבנן דפליגי אדר' אליעזר בפ' ג' מינין דסברי דקרא דמיין ושכר יזיר כללי ופרטי מידריש ומה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף כל פרי ופסולת פרי ודלא כר' אליעזר דדריש לי' בריבה ומיעט ומכל אשר יעשה מגפן היין אפי' עלין ולולבין במשמע:

ואסורין באשרה. דבע"ז לא קפדינן אפרי דכתיב ולא ידבק בידך וגו':

ר' יוסי אומד הסמדר אסור. בירוש' מפ' דר' יוסי אכולהו קאי:

א"ר יהושע וכו'. כל דבר המעמיד כיון שעומדת ומתקיימת הצורה מחמתו חשיב כאילו הוא הוי גופא דאיסורא. ה"ר שלמה שירילי"ו ז"ל. ועיין במה שנכתב פ"ז דשביעית סי' ו':

בשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי. כתב הר"ש שירילי"ו ז"ל בשם הר"י ז"ל דבירוש' בעי מה שרף פרי או פגין פרי וה"פ היכי תנן מפני שהשרף פרי או מפני שהפגין פרי אבל שרף הפגין לא הוי פרי ובעי ומאי נפקא לן מינה אי פגין אסור או שרף ומתרץ

נפקא מינה אם העמיד בשרף פגי תרומה אם אמרת דשרף פרי הוי אסור ואי אמרת פגין הוא דהוי פרי מותרין שהניית של ערלה אסור והניית תרומה מותר ע"כ:

משנה ח

ענקוקלות. אית דמפרשי בירוש' אפי' לקו משהביאו שליש. ועיין בספר קרבן אהרן פרשה ג' דפרשת קדושים:

קליפי רמון. בברכות דף ל"ח כתבו תוס' ז"ל מדחייבין הקליפין ש"מ יש לברך על הגרעינין של הגודגדניות וגרעיני אפרסקין ושל תפוחים וכל מיני גרעינין של פירות בורא פרי העץ ע"כ:

קליפי רמון והנץ שלו וכו'. פי' הרמב"ם ז"ל אסר אותן לפי שהן ראויין לצבע ואסור לצבוע בערלה דתניא בספרי לא יאכל אין לי אלא שלא יאכל מנין שלא יצבע ולא יהנה ת"ל וערלתם ערלתו לרבות את כולם. וגרעינים וגלעינין שוין והן הגרעינין שבתוך הפרי עכ"ל ז"ל. וכתב הר"ש שירילי"ו ז"ל אסורין בערלה מטעם את פריו והכי איתא בת"כ וכן דעת הרשב"א ז"ל בברכות שלא כדברי בעל התוספות ז"ל. ובאשרה כדי נסבה אגב נזיר נסבה. ומותרין ברבעי דלא פרי נינהו דניחייבו פדיון אלא מאת פריו הוא דאיתרבו. והנובלות בכולן אסורות גרסי' והן פירות הנושרין מחמת חום השמש ששורפם כדאיתא בפ' כיצד מברכין הר"ש שירילי"ו ז"ל. ועיין במה שכתבתי בענין נובלות ברפ"ק דדמאי:

והגרעינין. ס"א והגלעינים:

ובנזיר. דכתיב חומץ יין וכו' וכל משרת ענבים לא יאכל:

משנה ט

ר' יוסי אומר וכו'. בע"ז פ' כל הצלמים רמי דר' יוסי אדר' יוסי דממתני' דהכא עם הברייתא ומימרת רב יהודה שארמוז בסוף מתני' משמע דס"ל דזה וזה גורם מותר ובמתני' דהתם סי' ח' משמע דס"ל דזה וזה גורם אסור ומשני לה כדפי' ר"ע ז"ל. וכתב הר"ש שירילי"ו ז"ל שכתבו שם התוס' ז"ל צריך לומר דבנטיעת אגוז לכתחלה לא פליגי רבנן דאי פליגי ושרו רבנן לכתחלה א"כ לדידהו אמאי פרי של ערלה בשריפה ינטעו אותן ויהי' היוצא מהן זה וזה גורם אלא ודאי בדיעבד פליגי ובא ר' יוסי להשמיענו שאם נטעוהו אף בדיעבד כל הגדל ממנו אסור וכדמפ' טעמא מפני שהוא פרי והא דנקט אין נוטעין אגוז איידי דתנא רישא נוטעין תנא סיפא נוטעין ולא הי' להם לומר כן אלא כן הי' להם לומר והלא שריפת ערלה דאורייתא הוי כדתנן בתמורה ופי' רש"י ז"ל הטעם דגמרא מכלאי הכרם במה מצינו זו מאתים וזו מאתים והיכי תיסק אדעתין לומר דסברי רבנן דנוטעין לכתחלה להפקיע דינא דאורייתא אלא ודאי בדיעבד פליגי והיינו דקאמר

ר' יוחנן בירוש' עבר ונטע מותר עבר והרכיב אסיר לומר לך דאע"ג דתני להו בהדי הדדי לא דמיין דבעבר והרכיב אפי' בדיעבד אסור דכפניות היינו סמדר ור' יוסי קתני לה וכדאמרי' לעיל ובהא הלכתא כר' יוסי אבל עבר ונטע לא קיימא לן הכי דזה וזה גורם מותר כדאיתא בפ' כל שעה ובפ' כל הצלמים ומכאן משמע דר' יוסי בדיעבד הוא דקאמר הר"ש שירילי"ו ז"ל. וברמב"ם ס"פ עשירי דהלכות מעשר שני ונטע רבעי פסק הלכה כר' יוסי בכולה מתני' אפי' בכפניות ותימה על ר"ע ז"ל שפסק שאין הלכה כמותו בכפניות ומפירוש הרמב"ם ז"ל במשנה ג"כ אין הכרח גמור לפסק ר"ע ז"ל אלא שבסמדר פסק גם שם בחבורו פ"ט דלא כר' יוסי משמע דהא בהא לא תליא ודוחק לומר דס"ל להרמב"ם ז"ל דכפניות סתמא היא ולאו ר' יוסי קאמר לה דהא בירוש' מוכח דר' יוסי קאמר לה. ובפ' כל הצלמים דף שע"א העלה הר"ן ז"ל דנראין דברי הראב"ד ז"ל שפירש דכפניות היינו מתחלי דאמרי' בפסחים ומפני שנעשו שומר לפרי בשעת עבודו נאסרין ור' יוסי לטעמי' דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי ומש"ה קאמר ר' יוסי דאין מרכיבין יחור שיש בו כפניות של ערלה לפי שכפניות הללו הן עצמן מוציאות יחורין ואסורות הן לר' יוסי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי אבל רבנן שרו להרכיבן לכתחלה משום דס"ל שאין תורת פרי עליהן ומש"ה קאמר רב יהודה אמר רב ותניא כותי' דאע"ג דפליג ר' יוסי עלייהו דרבנן בלכתחלה בדיעבד מודה להו שאם הרכיב או הבריך יחור שיש בו כפניות וכפניות הללו הוציאו יחורין שיחורין הללו מותרין לאחר שלש ולאו מטעמייהו דרבנן דאילו לדידהו כל היתרן תלוי מפני שאין עליהן תורת פרי ומש"ה שרו להרכיבן אפי' לכתחלה הא אילו היו פירות גמורים אפי' דיעבד אסור דאינהו אסרי זה וזה גורם ואילו ר' יוסי סבר דפירות גמורין הן ומש"ה הוא אוסר להרכיבן לכתחלה ובדיעבד שרי דזה וזה גורם לדידי' מותר וכי קאמר רב יהודה ובריתא דמודה ר' יוסי שאם נטע מותר אגב גררא דהבריך והרכיב נקט לה ולאו דשייכא בפלוגתא דר' יוסי ורבנן כלל ולא שייך בה מודה ר' יוסי ומיהו בנטע לרבנן נמי מותר לפי שהוא כלה בארץ עד שלא יצמח והכי איתא בירושלמי עכ"ל ז"ל.

בפי' ר"ע ז"ל בכפניות יחור שיש בו כפניות תמרים וכו'. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה איני יודע לישבו דמה איסור יש בדבר כיון שהוא יחור והשני' דמהו זה שאמר מרכיבי' בכפניות הל"ל כפניות או יחור שיש בו כפניות ובערוך ערך נסן פי' כי הדקלים הן זכר ונקבה ובלעדי השני האחד לא יצליח והיאך הוא מעשיהן בהגיע זמן הדקל הנקבה משלחת מכבדות שלה עם תמרי' ועדיין התמרים הן כעדשים ומביאין הכפניות ומסבבין העוקץ מהן ומזהמין אותן וכורכין לה אגד והמכבדת של תמרה מצליחו'. עכ"ל ז"ל:

פרק ב

משנה א

התרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. כצ"ל. ובירוש' ר' יונה בעי ולמה לא תנינן חלת דמאי אי בגין דתנינן חלת ודאי לא תני חלת דמאי והתנינן תרומת מעשר ותרומת מעשר של [צ"ל דמאי.] ודאי ולא משני מידי וכתב הר"ש שירילי"ו ז"ל ושמא ס"ל דגלי תנא בחדא וה"ה לאינך:

ומצטרפין זה עם זה. הך מילתא איצטריכא למימר משום דקיימא לן כר' יהושע דאמר במעילה פ' קדשי מזבח דשני שמות לא מצטרפי ור"ש דמתני' ס"ל כותי' דשני שמות אין מצטרפין ומש"ה מהדר בירושלמי לפרושי לן דטעמא דהכא משום דהוי שם אחד דתיקו כר' שמעון אבל לר"מ לא צריך דאיהו דריש לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ומש"ה כי קתני דערלה וכלאי הכרם מצטרפים אמרינן דר"מ הוא דלא מפליג בין שני שמות לשם אחד והך רישא לא נצרכה אלא לר"ש דקאי כר' יהושע דאע"ג דפליג בסיפא מודה ברישא ומצטרפין דקתני היינו בין ללקות עליהן בכזית ולחייב קרן וחומש לאוכל מכולן שוה פרוטה בשגגה והגרסא הנכונה בין לאסור והיינו קב מתרומה גדולה וקב מתרומת מעשר ודאי וקב מתרומת מעשר דמאי וקב מחלה וקב מבכורים ובין ליתן טעם דאם נפל לקדרה שמבשלין בה תבואה כגון דייסא כזית מכולן בעינן מאה של היתר לבטלן ולא תימא כיון שיש מאה לכל חד לחודי' אין מצטרפין:

וצריך להרים. מפני גזל השבט ותני כן כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עלי' כגון תרומת הכליסין והחרובין ושעורים שבאדום אינו צריך להרים:

ומצטרפים זה עם זה. מפ' בירושלמי דר"מ היא ובין ללקות בין ליתן טעם וטעמא דר"מ מדכיילינהו לכולהו איסורי בחד שמא דלא תאכל כל תועבה וכדכתיבנא:

רש"א אינם מצטרפי'. ופי' הר"ש שירילי"ו ז"ל טעמא דר"ש דס"ל כר' יהושע דשני שמות לא מצטרפין וערלה שם אחד וכלאי הכרם שם אחד וכיון דאיכא מאתים דהיתרא לגבי ערלה או לגבי כלאי הכרם אע"ג דליכא מאתים לגבי שניהם בטל והא דקאמר ר"ש אין מצטרפי' דמשמע דבלא צרוף ליכא שום מלקות ולא שום איסור היינו כי אישתני איסורי מברייתי' כגון כוס יין מגפן ערלה ומגפן של כלאי הכרם ובין שניהם היה רביעית אז אינו לוקה או אינו מדמע כיון דליכא שיעורא לגבי כל איסור לחודי' ואף ליתן טעם נמי כגון אם נפלו לקדרה לא בעינן מאתים רביעיות אלא בק' רביעיות סגי דהא איכא מאתים לגבי כל איסור לחודי' אבל אי לא אישתני איסורא מברייתי' כגון שאכל פרידה של ענבים מערלה ופרידה של ענבים מכלאי הכרם כברייתן לוקה שתים על זה לעצמו

ועל זה לעצמו דאשכחן דסבר ר' שמעון כל שהוא למכות וחטה כברייתה לקי בפ"ג דמכות והשתא לא פליגי סוגיא דמעילה וסוגיא דע"ז והשתא פליג ר"ש ארבנן בתרתי חדא דכשאכל עניבה מזה ועניבה מזה לר"מ בעינן משניהם כזית ובכזית לקי ולרבנן אפי' איכא כזית פטור דשני שמות נינהו ולר"ש לוקה שתים ואפי' ליכא כזית כיון דְּבְרָיָא היא ואם שתה רביעית יין משניהם לר"מ מצטרפין אע"ג דשני שמות הן ולר"ש פטור דשני שמות הן ואין מצטרפין ובזה יתיישב סוגיא דפ' השוכר דע"ז וסוגיא דפ' קדשי מזבח שפיר ואין צורך לפלפולו של ר"ת ז"ל. מצטרפין בנ"ט דמיני מתיקה הן דיהבי טעמא בקדרה בעינן מאתים כנגד כולן אבל לא לאסור כדתני סיפא התרומה מעלה את הערלה דסוף מילתי' דר' אליעזר היא עכ"ל ז"ל משמע קצת מתוך פירושו ז"ל דגרסי' ר' אליעזר ביו"ד [הגהה אכן ה"ר יהוסף ז"ל הגי' אלעזר בניקוד קמץ גם הגיה אבל לא לאסר וכתב ס"א לאיסר ע"כ:] וכך נראה ג"כ בהדיא ממה שפירש על מה שאמרו בירושלמי כמה דתנינן ר' אליעזר ור' יהושע אומרים התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה וכו' ופי' הוא ז"ל דלא שייך הכא לומר סתם כר' יהושע משום דסמוכין הדברים על דברי ר' אליעזר וסיפא דר' אליעזר היא ומש"ה אמר כמה דתנינן ר' אליעזר ור' יהושע כלומר ותני כן ר"א ור' יהושע אומרים התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה וכו' וטעמא דאשכחן דתרוייהו בענין צרוף ובענין שיעור שוין דאשכחן לר' יהושע דסבר בפ' קדשי מזבח הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות ור' אליעזר נמי אית לי' הכא דאין מצטרפי' לאסור ומתני' דהיא סיפא דר' אליעזר סבר' דתרומה בטלה במאה ועוד ואע"ג דתנינן בתרומות בפ' המפריש ר' אליעזר אומר תרומה עולה בא' ומאה ור' יהושע אומר במאה ועוד הא מפרשינן התם דבהוספה לכתחלה על תשעים ותשעה הוא דפליגי דבשיעורא קמא בשנפלה התרומה בצ"ט ועוד סגי לתרוייהו אלא כי ליכא אלא צ"ט דהיתרא כמה מוסיף להעלות פליגי בה ר' יהושע סבר אפי' השתא נמי מוסיף כל שהוא ומעלה ור' אליעזר סבר מוסיף סאה ומעלה [לפי הנראה יש כאו חסרון דברים בהעתקת לשון הרש"ש:] בצ"ט ועוד בין לר' אליעזר בין לר' יהושע אשכחן לר' יהושע דלא מפליג אלא לעולם סגי לי' בכל שהוא א"כ הוי כאילו שנינו בה ר' אליעזר ור' יהושע אומרים התרומה מעלה את הערלה ואיכא למידק דמרישא דפירקין מצינא למידק דלית לן דר' יהושע דקתני עולין באחד ומאה [הגהה נלע"ד דה"פ בתמיה דמי לית לן כר' יהושע דסבירא לי' במאה ועוד דקתני הכא עולין באחד ומאה ולא קתני במאה ועוד והא אפסיקא הלכתא בירושלמי כר' יוסי בן משולם דאזיל בשיטתי' דר' יהושע וי"ל וכו' ומ"מ ברפי"ג דהלכות תרומות פסק כר' אליעזר וכן כתב רבינו עובדי'

ז"ל במתניתין דבסמוך:] וי"ל דאיידי דתני סיפא אחד ומאתים תני רישא אחד ומאה עכ"ל ז"ל. וז"ל הרמב"ם ז"ל ומצטרפין זה עם זה שלש מחלוקות בדבר ת"ק אומר מצטרפין בין להתיר בין לאסור הוא שיהי' חלק אחד מכולם נופל בפחות ממאתים חלקים יאסר הכל ולהיתר הוא שיהי' חלק אחד מכולן ג"כ נופל במאתים חלקים ויהיו אותן המאתים חלקים על דרך הדמיון ממין הערלה בלבד לא ממין הכלאי הכרם ולולי חלק הערלה שנתערב בכלאי הכרם היינו משערין בנ"ט לפי שהוא מין בשאינו מינו ואם הי' נותן חלק כלאי הכרם טעם במאתים חלקים יהי' נאסר הכל מפני הטעם ואפי' הי' אותו חלק פחות ממאתים אבל מפני הערלה שנצטרפה לכלאי הכרם והוא ממין המאתים חלקים נחשוב כאילו הכל מין במינו ועולה באחד ומאתים ור"ש אומר אין מצטרפין לא לאיסור ולא להיתר ור' אליעזר אומר מצטרפין בנ"ט עניינו שלא יאסרו בנ"ט וזה להיתר כמו שנתננו הדמיון אבל לא לאסור במאתים אפי' נפל בדרך דמיון ליטרא יין חציו ערלה וחציו כלאי הכרם בפחות ממאתים ליטרא יין מותר לא יאסור אותו המעורב כלל לפי שאנו לא נחשוב אותו היין האסור ליטרא אלא חצי ליטרא נחשוב אותו לפי שלא נאמר שהם מצטרפים לאסור עכ"ל ז"ל:

בפירוש ר"ע ז"ל מצטרפין בנ"ט שצריך בקדרה בלח כדי לבטל טעם שתיהן יחד וכו'. וכתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה שפי' אינו בלשון המשנה ואין לו ישוב אפי' בדבריו אלא נראה ששני מיני צרוף הן האחד לענין שיעור כזית שאם יאכל חצי זית ענבים של ערלה וחצי זית ענבים של כלאי הכרם הוא חייב מלקות שהרי אכל משניהם יחד כזית ועוד יש צרוף אחר כגון כשנפלו לתוך התבשיל או שנתערבו בתערובת אחרת שאם אין באחד מהם כדי ליתן טעם השני מצטרף עמו ואוסרין את התערובת והנה הת"ק קאמר סתם ומצטרפי' זה עם זה דס"ל דמצטרפין בכל אופן ור"ש סובר שאין מצטרפין לא לזה ולא לזה כי לענין צרוף התערובת נ"ט קסבר ר"ש שאין שני מינים מצטרפין ולענין האיסור דהיינו להתחייב מלקות ג"כ אינם מצטרפין כי ר"ש מחייב בכל שהוא והרי אין צריך צרוף וכך יש במסכת מעילה ור' אלעזר קאמר לענין נ"ט מצטרף אבל לא לאסור על האוכלין בעין כן נ"ל עכ"ל ז"ל:

משנה ב

התרומה מעלה את הערלה. כלומר מצטרפת עם החולין ומסלקת את איסור הערלה ומבטלתו וכבר פירשנו למעלה דהך מתני' ר' אליעזר קתני לה דקסבר דאין האיסורין מצטרפין לאסור אלא בנ"ט כלומר כשהן מיני מתיקה אבל לאו מיני מתיקה כיון דאינם משם אחד אדרבה מבטלין זה את זה כדמפ' ואזיל סאה תרומה שנפלה למאה מפ'

בירושלמי דבצ"ט הוא דקאמר דאילו מאה ממש לא בעי צרוף ג' קבין לבטל את התרומה ועוד מה צריך לצרוף סאה לבטל שלשה קבין דערלה אלא ודאי צ"ט חולין הוו וסאה תרומה הרי מאה סאה דהוו להו מאתים חצאי סאה וכי נפלו שלשה קבין של ערלה דהיינו חצי סאה נתבטלו דאשכחו מאתים לבטלן והתרומה עצמה נתבטלה כשנפלו שלשה קבין דערלה שהרי יש נגד התרומה צ"ט סאה וחצי דהוי כמו ועוד ועל כרחך אתיא כר' יהושע דאמר צ"ט ועוד סגי ור' אליעזר מודי לי' דלא בעי מאה דהיתרא אלא כשבא להוסיף כדאמרי' לעיל ונראה דהך מתני' לא מפליג בשנודע לו בין נפילה לנפילה אלא כיון דזה מבטל לזה וזה מבטל לזה ל"ש נודע לו ל"ש לא נודע לו הר"ש שירילי"ו ז"ל. ועיין במה שכתבתי בפ"ה דתרומות סי' ח':

בפי' ר"ע ז"ל לשון המתחיל ואח"כ וכו' עד בפירקא קמא. אמר המלקט צריך להגי' בפ"ד דתרומות וכו':

ואח"כ נפלו שלשת קבין ערלה או שלשת קבין וכו'. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: ועל מה שפי' ר"ע ז"ל וכגון שנפלה סאה של תרומה לתוך צ"ט סאין וחצי סאה של חולין וכו' כתב עליו קשה לפירושו דא"כ היאך הכלאים עולין בערלה והערלה בכלאים במשנה דלקמן ובירוש' לא אמרו כן. עכ"ל ז"ל:

זו היא שהתרומה מעלה את הערלה. שנצטרפה עם החולין ולא שיהא מותר לזרים שכבר נדמעו אלא להתיר לכהנים והערלה את התרומה אם נפלה הערלה תחלה בחולין ובין הכל יש מאה לבטל סאה תרומה שנפלה בסוף ה"ר שמשון ז"ל. והרמב"ם ז"ל פי' וז"ל לפי שהוא רצה לספר בזה המאמר שני דברים והם התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה והביא דמיון שמא יעלה על הדעת שזה הדמיון מספיק ומפרש שני העניינים הודיענו שאין הדבר כן אלא שהוא הביא דמיון הענין לראשון ועליו יש לקחת הסברא והיקש האחר ואמר בדמיון הקודם זו היא שהתרומה מעלה את הערלה ואח"כ חזר והודיעך כי על זה הדרך ג"כ תהי' הערלה מעלה את התרומה ואמרו והערלה את התרומה השיעור וכן הערלה מעלה את התרומה עכ"ל ז"ל ועיין בפי' שתי משניות הללו דתרומה מעלה ודהערלה מעלה בהר"ן ז"ל בפ' בתרא דע"ז דף שפ"ה בשם הראב"ד ז"ל שהביא ראי' משתי משניות הללו שאם יפול איסור לתוך היתר מעט מעט שאין בו כדי נתינת טעם בשעת נפילה אע"פ שנפל בו איסור כל היום כולו מותר דראשון ראשון בטל וכיון שנתבטל הרי הוא היתר גמור ולא די לו שאינו מצטרף עוד לאסור אלא אף להיתר מצטרף לבטל איסור שיפול בו אח"כ כמו תרומה וערלה דמתני' שלאחר שנתבטלו נעשו היתר גמור אף לבטל איסור הבא על ידם לאחר מכאן כ"ש שאין מצטרפין עוד לאיסור

ודוקא בערלה וכלאי הכרם דכיון שנתבטלו אין צריך להעלותן כלל אלא נעשה הכל היתר גמור א"נ בתרומה לגבי ערלה ולכהן שאינו צריך להרים אבל תרומה לגבי חולין דישראל צריך להרים דתנן בתרומות סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה ה"ז אסורה ור"ש מתיר לא ע"כ בקיצור. אבל הרמב"ן ז"ל חלק עליו ע"ש שהאריך וכתב הר"ן ז"ל בסוף שגם תוספות חלקו על סברתו וכתבו בפשיטות דכל שבא לכלל נתינת טעם חוזר ונעור וכי תימא א"כ קשיא מתני' דערלה אינה קושיא דהתם שאני מפני ששיעורן בק"ק ואע"פ שנפלה עוד סאה אחרת אכתי אין באיסור כדי ליתן טעם הלכך דינא הוא דנימא ראשון ראשון בטל דכיון שנתבטל מחמת מיעוטו ועדיין לא ניתוסף כ"כ שיתן טעם דין הוא שלא יהא נעור האיסור הראשון אבל ודאי אם ניתוסף עד כדי נתינת טעם חזר איסור ראשון וניעור ע"כ בקיצור וראיתי הגרסא שם כך כיצד סאה של תרומה שנפלה לק' סאה של חולין ואח"כ נפלו ג' קבין ועוד ערלה או שלשה ועוד של כלאי הכרם שנפלו למאה סאה חולין ואח"כ נפלה סאה ועוד תרומה זו היא שהתרומה וכו' אבל דומה לי ששם נפל טעות אע"פ שלא מצאתי עד עתה מי שהגי' בו מאומה. ושם בהשגות פ' ששה עשר דהמ"א ג"כ יש להסתפק קצת בגרסת המשנה שז"ל אמר אברהם כמה אוהב זה המחבר חשבונות גדולות עד שהניח חשבון המשנה שלשת קבין ערלה שנפלו למאה סאה של חולין ואח"כ נפלה שם סאה ועוד של תרומה הרי הערלה מעלה את התרומה פי' שאותו ועוד אחד [כך הלשון שם ונ"ל דצ"ל אחד ממאה באותן וכו'] באותן שלשה קבין של ערלה שנפלו שם והן עצמן מבטלין אותו ע"כ:

משנה ג

לשון החכם ה"ר סולימאן אוחנא ז"ל פי' ר"ע ז"ל והערלה את הערלה צ"ל דאחד מהם נטע רבעי וכו' תימה דנטע רבעי דינו כמעשר שני ואין דינו בא' ומאתים כמו הערלה ודינו לענין בטול כדין מעשר שני ששנינו בפ' שני דבכורים שאוסר בכל שהוא בירושלם וחוץ לירושלם בטל ברובו כמו שכתב שם במשנה א' ומה שהקשה שאיך אפשר לאיסור של שם א' לבטל קצתו לקצתו אינה קושיא שהרי גם הערלה וכלאי הכרם תנן לעיל דמצטרפין זה עם זה לאיסור ואיך יהיו מעלין זה את זה אלא מאי אית לך למימר שיש הפרש בין כשנפלו שניהם ביחד או כשנפלו זה אחר זה ה"נ בערלה וערלה כשנפלו זה אחר זה מעלין זה את זה עכ"ל ז"ל. וז"ל פי' החכם ה"ר יהוסף אשכנזי ז"ל פי' זה קשה הרבה דאין נטע רבעי נקרא ערלה סתם וגדולה מזאת כי אין דרך המשנה לומר דבר שיש בו טעות בדין וגדולה מזאת כי סאה של נטע רבעי יש לה מתירין וא"כ אין שייך לומר שהוא עולה במאתים ונראה לפ' דמיירי שנפלה סאה ערלה ולא ידעו בה ואח"כ

נפלה סאה ועוד ערלה וידעו ומדדו ומצאו שנתבטלה במאתים שלימות ואח"כ נודע להם שכבר נפלה בתוכו סאה אחרת הרי זו השניה כבר נתבטלה והיא מסייעת לבטל את הראשונה וכך יש בירוש' בפירוש שהידיעה מתרת ואוסרת דקאמר התם פשיטא שידיעתו מתירתו ידיעת חברו מהו שתתיר כנ"ל וצ"ע עכ"ל ז"ל:

הערלה מעלה את הכלאים וכו'. כשנפלה סאה ערלה במאתים חולין והי' הכל מאתים ואחד ואח"כ נפל באלו המאתים ואחד סאה ועוד של כלאי הכרם עד שיהי' יחוס הסאה ועוד של כלאי הכרם מן הק"ק ואחד חלק מק"ק וזה כשיהיו כלאי הכרם סאה וחלק מק"ק חלקים מסאה אז יהיו כלאי הכרם עולין בח' ומאתים לפי שאנו נחשוב הסאה של ערלה ויהיו כלאי הכרם חלק מן המאתים סאה של חולין וסאה של ערלה ואילו לא היינו חושבין סאה של ערלה היתה סאה ועוד של כלאי הכרם חלק מקצ"ט וזהו ענין אמרם בירושלמי אין כחן מאתים אלא קצ"ט עניינו כי לולי הסאה של ערלה שחשבנו אותה ואמרנו שהיא מעלה לכלאי הכרם לא הי' אפשר שתעלה סאה ועוד של כלאי הכרם בק"ק של חולין לפי שמה שיחלק ממנה הוא חלק ממאה וצ"ט ואנו צריכין חלק מק"ק וכשנחשוב אותה סאה של ערלה יהי' עולה סאה ועוד של כלאי הכרם כמו שבארנו ועל זה הדרך בעצמו יהיו כלאי הכרם מעלין את הערלה והערלה את הערלה. הרמב"ם ז"ל:

סאה ועוד. האי ועוד הוא אחד ממאתים מן הסאה ערלה שנפלה בתחלה:

בפי' ר"ע ז"ל צריך להגי' וההוא ועוד בטל בסאה חסר משהו וכו' או האי ועוד וכו'. ופי' הר"ש שירילי"ו ז"ל ה"ג הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד סאה ערלה שנפלה לק"ק ואח"כ נפלה סאה ועוד ערלה וסאה ועוד של כלאי הכרם זו היא שאמרו הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה וה"פ הכא נמי כדמפ' ר' ברייס דבצרוף הוא דקאמר ומפרש לי' דמאתים חסר אחד קאמר דאילו מאתים ממש לא בעינן צרוף דכלאים להעלות הערלה כלל אבל בקצ"ט מיתרצא מתני' וכמו שאפרש דהא כשנפלה סאה ערלה לתוך קצ"ט סאה נאסרו וכשחזר ונפל שם סאה ועוד כ"ש דנאסרו משום ערלה וכשנפלה סאה ועוד של כלאי הכרם מתרת כולן דהא סאה של כלאי הכרם לגבי ערלה לא מצטרף ואדרבה מצטרף עם קצ"ט דחולין לבטלה הרי שבטלו הכלאים סאה ערלה ראשונה הרי שהכלאים העלו הערלה והערלה לא הניחה מקום לאסור לכלאים דנצטרפה עם החולין ויש מאתים כנגדם הרי שהערלה העלה הכלאים והערלה את הערלה שהרי כשבאו ללחום קצ"ט דחולין וסאה דכלאים על סאה ועוד דערלה השני' אין בהן שיעור נגד הועוד וצריך סאה ערלה הראשונה שהיא בטלה לסייען דהא אין כאן אלא מאתים נגד סאה ערלה שניי'

אלא שאנו מצטרפין גם הסאה הראשונה לבטל הועוד הרי דערלה עצמה צריכה שתהא מבטלת לערלה וכן הועוד של כלאים צריכין להסתייע מבטול סאה ערלה שניי' נגדו והשתא אתי שפיר דאין צריך לאוקומי הך מתני' כר' יהושע דלא אשכחן לר' יהושע אלא גבי תרומה בצ"ט ועוד וטעמא משום דדריש מקדשו ממנו מעיקרא אבל בסוף בצ"ט ועוד שרו ובכל שהוא טפי סגי אבל ערלה וכלאי הכרם לעולם אימא לך דמודי דבעינן מאתים דדרשינן בפ' אלו עוברין מדכתיב מן המאתים ולא אשכחן שום תנא דפליג אמאתים ולא צרכינן לאולודי מנפשין פלוגתא שלא הוזכרה בתלמוד כך נ"ל ורבינו שמשון ז"ל כתב דהא נמי כר' יהושע וכן כתב הרא"ש ז"ל וי"ס שכתוב בהן או סאה ועוד של כלאי הכרם וזה טעות ודאי שכאשר נפלה סאה ערלה על קצ"ט נאסרה וכשחזרה ונפלה עוד אחרת ועוד הותרה בתמי' והרא"ש ז"ל תירץ דהאי ערלה היינו רבעי ואלו דברים שאין הדעת סובלתן ולישנא דמתני' מוכחא דסאה [אולי צ"ל דוסאה וכו'] ועוד גרסי' דקתני סיפא זו היא שאמרו שהערלה וכו' משמע דכך שנוי' בחד בבא והסופרים טעו ונשתבשו מרישא שכתוב בה שלשת קבין ערלה או שלשת קבין של כלאי הכרם ומצאתי לר"י מסימפונט ז"ל דגריס נמי כמו שכתבתי וז"ל אמר ר' אלעזר לא שנפלו לתוך מאתים אלא לתוך קצ"ט פי' קצ"ט סאין דחולין ועם סאה דערלה נעשו מאתים ונפלה סאה ועוד דערלה וסאה ועוד דכלאי הכרם עולות שתיהן הרי ערלה מצטרפת עם החולין ונעשין מאתים סאין ומעלין הכלאים והכלאים מצטרפין ונעשין מאתים ומעלה הערלה וכשלא נפלו כלאי הכרם אלא נפלה סאה דערלה נאסרו כולהו משום ערלה ונמצא שהערלה מעלה את הערלה וקמ"ל לפי דברי ר' אליעזר עכ"ל הרב ז"ל מסכים הרב ז"ל לכל מה שאמרתי אלא לגבי ערלה מעלה את הערלה שנ"ל דהיינו לגבי בטול ועוד דסאה ערלה שניי' וטעמא דהך מתני' כיון דאין האיסור בנ"ט דבמין במינו עסיקי' לא די דאינו חוזר ונעור אלא אף מה שנאסר חזר והותר והא דנקט ואח"כ נפלה סאה ועוד של ערלה וסאה ועוד של כלאי הכרם ה"ה שני סאין של ערלה שנפלו לקצ"ט של היתר ואח"כ סאה ועוד של כלאי הכרם אלא לאשמועי' רבותא דכי נפלו כלאי הכרם שבאו להתיר בא עמו הערלה שמסייע לאיסור ואפ"ה מבטל לה עכ"ל ז"ל. ועיין בפי' ה"ר שמשון ז"ל שכתב והשתא מתני' דהכא דערלה מעלה את הערלה לא מיתוקמא אלא כשהיתה לו ידיעה בינתים ע"כ:

משנה ד

כל המחמץ וכו'. וה"פ כל המחמץ בערלה או בתרומה או בכלאי הכרם כגון בתרומה ובכלאי הכרם בשאור של דגן וברמון [פי' בתרומה] חמוץ ובתפוח חמוץ ובערלה בבוסר

וברמון חמוץ ובתפוח חמוץ ואע"ג דאין בהן כביצה ויש בעיסה שיעור להעלות איסור והיינו להחמיר דקתני לקמן וכן קבלו מן הנביאים ולקמי' מפ' דהאי להחמיר היינו במין במינו דוקא:

והמתבל. כגון בצל ושום של תרומה ושל כלאי הכרם ופלפלין דערלה דתניא בברכות דבפלפלין נהגא ערלה נמי אסור ואפי' יש בו כדי להעלות:

בפי' ר"ע ז"ל והמדמע בתרומה כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה רחוק הרבה כי הלא גם המחמץ והמתבל חוזרין על התרומה א"כ מהו המדמע ונ"ל לפ' דהמדמע חוזר על כולם כמו המחמץ והמתבל ופירוש המשנה כך הוא כל דבר שהוא מחמץ או שאינו מחמץ אלא מתבל או שאינו מתבל אלא שהוא מדמע כלומר שמערב טעמו והרי הוא כאילו אמר והנותן טעם בין בתרומה בין בערלה בין בכלאי הכרם אוסר. עכ"ל ז"ל:

והמדמע. י"ג מדמע ולא נהירא וכתב הרש"ש ז"ל והמדמע כגון שעירב מכל התרומות קמח ועשה מהן שאור וחימץ בו עיסה ויש בה כדי להעלות מדמע לשון מערב כמו מטמע משפחה שנטמעה נטמעה נטמעו בין העובדי כוכבים והני כולן אפי' הוו פחות מכביצה ויש בעיסה כדי להעלות אוסרין משום דכך קבלו כל המחמץ וכו' להחמיר וטעמא כדאמרינן בפ"ק דחולין שאני שאור ותבלין דלטעמא עבידא וטעמא לא בטיל אבל במטמא כגון כחצי ביצה טמא שנתנו לתוך העיסה וחימצה נחלקו דלב"ש הכא נמי דיינינן להחמיר ונעשית העיסה כשאור ונטמאת ולב"ה לא נטמאת ואע"ג דנאסרה ובירו' מיבעיא לן טעמא דב"ש אי דוקא כי הוי זית דהיינו חצי ביצה השאור של תרומה דמגו דאוסר לעיסה מטמא לה או דילמא לעולם קאמרי דיש בו טומאה ואפי' אין בו איסור עכ"ל הר"ש שירילי"ו ז"ל. ועיין במה שכתבתי במסכת מקואות פ"ז סי' ג':

ובכלאי הכרם אוסר בש"א אף מטמא. כך צ"ל:

משנה ה

דוסתאי. העיד שהיה שמאי הזקן עצמו אומר כדברי ב"ה. וב"ש או מטעם זחוחי הלב או מטעם שלא שמשו כל צרכן הוו פליגי על ב"ה וטעמא דבעינן בטומאה כביצה נפקא לן בת"כ מקרא דמכל האוכל אשר יאכל ואפי' דאסר לה היינו משום נתינת טעם וטעם כעיקר דאורייתא הר"ש שירילי"ו ז"ל. ואית דגרסי שאלתי את שמאי הזקן ואמר וכו'. וכן הגי' ה"ר יהוסף ז"ל וגם מחק האל"ף של דוסתאי ונקד התי"ו בחיר"ק דוסתי:

משנה ו

ולמה אמרו. הוי"ו בנקודת שור"ק והלמ"ד בשב"א:

כל המחמץ דהמתבל והמדמע וכו'. כך צ"ל:

כיצד שאור של חטים וכו'. ואית דגרסי להחמיר מין במינו כיצד שאור וכו' וכדתנן לה בסיפא להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד וכו': וז"ל הר"ש שירילי"ו ז"ל ובמה אמרו כל המחמץ וכו' כלומר דקבלו מן הנביאים דכל דבר המחמץ וכן כל דבר המתבל וכן כל המדמע לעולם להחמיר ומשמע בין יש בו ליתן טעם ובין אין בו ליתן טעם ומפ' לה ואזיל גבי תרומה וה"ה לאינך דלעיל וחד מינייהו נקט אבל במין בשאינו מינו על זה אמרו פעמים להקל ופעמים להחמיר. שאור של חטים שנפל לתוך עיסת חטים היינו מין במינו אבל גבי עיסת שעורים אע"ג דכולהו חייבין בחלה לאו מין במינו חשיבי. ויש בו כדי לחמץ היינו נ"ט. אין בו להעלות בא' ומאה אפי' אין בו כדי לחמץ אסור שתרומה דינה ליבטל בא' ומאה ובזה הוא שלמדו לומר כן והיינו דדרשי' את מקדשו ממנו אם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו ובמין במינו ואין בו כדי לחמץ משתעי קרא ומתני' לא מיפרשא אלא מחמץ מין ומינו ומתבל נמי כגון בצל דאיסורא לתוך בצלים דהיתרא דאם יש בבצל לתבל כל הבצלים חוזרין איסורא ואפי' יש בהן כדי להעלות אסורין ע"כ ומצאתי להרמב"ם ז"ל שפירש והזהר שלא יעלה על דעתך כו' עד כולן נקראין תבלין ע"כ אבל תוס' ז"ל כתבו בס"פ ר"א דתולין דלא מיקרי תבלין אלא ירקות כעין כמון אבל שומין ובצלים אינם בכלל תבלין ע"כ ועיין בפ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ד) דבור קטן של תוספות המתחיל הנח שמשם נראה שרשב"א ז"ל סובר דשום בכלל תבלין וגם תמהתי שהרמב"ם ז"ל בפ"ט דשבת סי' ה' לא הזכיר השום והבצל בכלל התבלין כמו שכתבתי שם ונראה שקיצר שם וסמך על מה שכתב כאן ועיין ג"כ בסמוך בסוף סי' י' במ"ש בשמו ז"ל:

בסוף פי' ר"ע ז"ל ועד מאה אוסר אפי' בלא נתינת טעם. אמר המלקט והיינו דקתני בין שאין בו כדי לחמץ אסור. וכתב הר"ן ז"ל בפ' בתרא דע"ז ריש עמוד שני דדף שפ"א בשם הרמב"ן ז"ל דאע"ג דממתני' משמע דשאור ועיסה מין במינו הוא ואע"ג דלא הוו לא חד שמא ולא חד טעמא מ"מ לא קשי לאביי ולרבא דהתם משום דשאני עיסה הואיל וראוי' להמתין והוי חמץ מש"ה ה"ל מין במינו מהשתא ע"כ בקיצור מופלג:

משנה ז

להקל ולהחמיר וכו'. פי' הר"ן ז"ל בחולין פ' גיד הנשה בדף תשי"ב אין בהן בנ"ט בין שיש בהן להעלות בא' ומאה בין שאין בהן להעלות בא' ומאה כלומר אלא בששים שרי והה"נ לערלה וכלאי הכרם דדוקא במינן בעינן בהו אחד ומאתים אבל בשאינו מינן אזלינן בי' בתר נ"ט ע"כ ובפ' בתרא דע"ז סוף דף שפ"ה כתב שיש מביאין מכאן ראי' ליין של תרומה שהוא מתבטל בששים חלקים מים שכנגדו הא בפחות מס' ודאי לא דלא

גרעא תרומה מכל איסורין שבתורה ודלא מרבינו יצחק שכתב שהיין מתבטל בששה חלקי מים שבכך הוא נט"ל. ועיין במה שכתבתי שם בפ' בתרא דע"ז סוף סי' ח':

כגון גריסין שנתבשלו עם העדשים. ירושלמי ר' יונה בעי ולמה לא תנינן גריסין שנתבשלו עם האורז אלא מתני' כמ"ד נט"ל אסור ומשני אפי' כמ"ד נותן טעם לפגם מותר הכא מודה שהוא אסור דגריסין מתבלין העדשים דאהכי מייתי לה במתני' ובמתבל חוזר לשבח:

בסוף פי' ר"ע ז"ל דאסמכוה אקרא את מקדשו ממנו מה שאתה מרים ממנו אם נפל לתוכו מקדשו וזהו מין במינו. אמר המלקט שהרי אסור להפריש ממין על שאינו מינו:

משנה ח

שאור של חולין. שנפל לתוך עיסת חולין ולא חמצה עד שנפל שאור של תרומה עלי' ושניהם חמצוה אסור הבצק ואפי' שהו שניהם שם וחמצוה יותר מדאי ופגמוה ובירושלמי משמע דכולהו מודו דפליג אפי' בהא ר"ש הר"ש שירילי"ו ז"ל. וכן פי' הרב רבינו שמשון ז"ל דאפי' הכא ברישא דלאו נותן טעם לפגם פליג ר' שמעון כדמפ' טעמא בפ' בתרא דע"ז דלר"ש כשהשביחו שניהם השביחו וכשפגמו שניהם פגמו ורבנן דאסרי אפי' בסיפא קסברי נט"ל אסור ע"כ ורבינו עובדי' ז"ל תפס דרך שני שכתב רבינו שמשון ז"ל דא"ר זירא התם פ' בתרא דע"ז וכן משמע מפי' הרמב"ם ז"ל ג"כ דר"ש לא פליג ברישא:

משנה ט

שאור של חולין שנפל לתוך עיסה וחמצה וכו'. ת"ק דר"ש הוי ר"מ כדמוכח בירושלמי וגם שם פ' בתרא דע"ז ומוכח נמי התם בירושלמי דר"א בר"ש ס"ל בהא כאבוה דנט"ל מותר:

משנה י

תבלין שנים ושלשה שמות. פי' רש"י והרמב"ם ז"ל כגון פלפל לבן ושחור וארוך. ומכח קושיא פי' ר"ת ז"ל והביאו רבינו שמשון ז"ל דרוצה לומר פלפלין של ערלה ושל אשרה ושל תרומה וכן פי' הר"ש שירילי"ו ז"ל וז"ל הפירוש הנכון בזה הוא מה שפירשו ר"ת והראב"ד ז"ל דשם ר"ל איסור כדתנן בפ"ק דמכות לא השם המביאו לידי מכות וגבי השבת העבוט קתני עובר בכל השמות הללו. וה"פ הך מתניתא קתני לה ר' אליעזר דמודי לר"מ דמצטרפין בנ"ט ומפ' לה השתא ואזיל דתבלין הואיל והן מיני מתיקה וטעמן שוה למתק בהן הקדרה בין שהן ממין אחד אע"ג דשלש איסורין הן כגון פלפלין דע"ז ופלפלין דערלה ופלפלין דהקדש אוסרין את הקדרה ומצטרפין נמי לכזית ללקות עליהן

ומודי לר"מ בהא או משלשה מינין ואפי' הן משלשה איסורין כגון פלפלין דערלה ובצל דכלאי הכרם וקפלוט דתרומה אסור התבשיל אם יש בהן ליתן טעם וטעמא לא בטיל ואפי' באלפא כדתנן כל המתבל וכו' ואפי' אין בזה כדי לתבל לחודי' ולא בזה כדי לתבל לחודי' ומצטרפין נמי ללקות ר"ש אומר אשמעי' רבותא דגדול כחו דר"ש דקסבר אין שני שמות מצטרפין ואפי' ממין אחד או שני מינין משם אחד ואפי' במיני מתיקה אין מצטרפין עכ"ל ז"ל. ובשבת פרק ר' עקיבא כתבו תוס' בשם ר"ת ז"ל אסור ומצטרפין ר"ל אסורים בנ"ט בקדרה ומצטרפים לאסור בתערובות יבש והתם וגם בירושלמי פריך ניחא שני שמות ממין אחד דכיון דחד מינא נינהו מצטרפין אלא שני מינין משם אחד אמאי מצטרפין וכל שכן שני מינין משני שמות והא טעמו של זה מבטל לזה ומשני חזקי' במיני מתיקה שנינו פירוש לאו בבצל וקפלוט מיירי אלא בפלפלין וכרכום ולבונה קנה וקנמון דכל אלו נותנין למתק הקדרה וחשיבי טעם אחד ומש"ה מצטרפין. וריז"ל פי' דהכא בתבלין כתושין עסיקי' דכולהו חד טעמא ולא בתבלין בעיניהם ובכתושין הוא דפליג ר"ש את"ק דאילו בשלמין לא צריך צרוף דכל שהוא למכות וכך צ"ל לשון המשנה תבלין שנים ושלשה שמות ממין אחד או משלשה אסור וכו':

רש"א וכו'. נלע"ד דאע"ג דלפי' רבינו תם כבר אשמועינן פלוגתא דר"ש ורבנן בריש פירקין ובסוף פ"ד דמעילה אשמעי' נמי הכא גבי תבלין להודיעך כחו דר"ש דאפי' גבי תבלין אין מצטרפין בין שכל האיסורין פלפלין בין שהן שלשה מיני תבלין ומ"מ קשה לע"ד לכל הפירושים אמאי חזר ר"ש לכפול דברי ת"ק כדי לומר אין מצטרפין ליתני רש"א אין מצטרפין כדאי' בר"פ ובסוף"ד דמעילה. תו ק"ק מאחר דהדר ליתני נמי או שנים ושלשה מינים משם א' כדקאמר ת"ק וצ"ע לע"ד. וה"ר יהוסף ז"ל הגי' רש"א שני שמות ממין אחד או שני מינין וכו'. ומתק מלת ושלשה וגם המ"ם של שנים. וברמב"ם פט"ז דהלכות מ"א כתב שלשה שמות משם אחד כיצד כגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גינה אע"פ שכל אחד מהם שם בפני עצמו הואיל והם מין אחד מצטרפין לתבל ע"כ ועיין במ"ש לעיל סי' ו':

משנה יא

שאור של חולין וכו'. **שנפלו לתוך העיסה**. של חולין בזה אחר זה וכשנפלו בבת אחת בירוש' בעי לה ומסיק דאפי' נפלו בבת אחת פליג ר' אליעזר דס"ל זה וזה גורם אסור וטעמא דר' אליעזר דשרי כי הוי אחרון דחולין בשקדם וסילק את האיסור וכו' כמו שפירש כבר ר"ע ז"ל ולא משמע כן פי' הירוש' מפי' ה"ר שמשון ז"ל:

נצטרפו וחמצו. ס"א הצטרפו וחימצו ה"ר יהוסף ז"ל. וכן הגי' ג"כ לקמן סי' י"ד וט"ו. וכתב הר"ן ז"ל בפ' בתרא דע"ז דף שפ"ה ע"ב שהרמב"ן ז"ל פי' דלדעת הראב"ד ז"ל שכתבתי' כבר בקיצור לעיל סוף סי' ב' מתני' דהכא על כרחין בתרומה דישראל קמיירי דאי לאו הכי ראשון ראשון בטל לדעתו ז"ל אבל הוא הר"ן ז"ל נתן שם טעם לשבח דלא צריכנן לאוקומה בהא וז"ל דבודאי דבזה וזה גורם לא שייך למימר ראשון ראשון שהרי נשתנה דינו שאף היתר אוסר בו למ"ד זו"ג אסור מה שא"כ ודאי בשאר נותני טעמים שהרי הדבר פשוט שאם כזית נבלה וכזית שחוטה נצטרפו ונתנו טעם במקפה מותר אפי' למ"ד זו"ג אסור וחמוץ שאני לפי שמפני שהוא הכשרו של עיסה הרי הוא כאילו נתהוותה העיסה מכח הגורמים וכשתדקדק בכל זו"ג שבתלמוד על דרך זה הוא ומעתה לא צריכנן לאוקומה להא דשאור של חולין ושל תרומה בתרומה דישראל שצריך להרים וכ"ש דליכא למישרי לרבנן אם נפל שם איסור אחר מטעמא דראשון ראשון בטל שאין לו ענין באיסורא דגורם כלל כיון שבגרמת איסור בא דבר זה לעולם או נתקן בעיקר תיקונו עכ"ל ז"ל בקיצור והכריחו תוס' ז"ל שם בפ' כל שעה דעד שיהא בו כדי להחמיץ ר"ל באיסור לבד דאי יש בשניהם כדי להחמיץ נראה לרשב"א דשרי דהא תניא בפ' בתרא דע"ז וכו' אבל שם בפ' כל הצלמים כתבו עד שיהא בו כדי להחמיץ פירוש ואז אסור אפי' יש בהיתר נמי כדי לחמץ ע"כ:

משנה יב

בירה. שם מקום קרוב לירושלם ושמו בירה:

כשהי' עומד בשער המורח. שער משערי הר הבית:

משנה יג

וחזר וסכן בשמן טהור. מיירי מתניתין בשהטבילן לאחר שסכן בשמן טמא ונגבו ואחר טבילה סכן בשמן טהור וחזר ופלט את השמן ופליגי הי מינייהו פליט ומפ' בירושלמי דר"א סבר הראשון מוציא את האחרון כלומר קושטא הוא שמחמת הכלי שבע מן שמן הראשון יוצא השני אבל מ"מ הוא מוציאו ויוצא עמו הלכך לא יסוך אפי' שמן טהור אחר טבילה דקמא פליט ורבנן סברי דאין יוצא אלא אחרון דוקא הלכך לא יסוך שמן טמא אחר שמן טהור דכי פליט טמא הוא דפליט אבל שמן טהור אחר שמן טמא יכול לסוך והכי איתא בתוספתא דתרומות פ"ח הר"ש שירילי"ו ז"ל. וכן פי' ר"ש ז"ל ג"כ אבל הרמב"ם ז"ל פי' דמתני' מיירי בכלים שאינם מקבלין טומאה כגון כלי אבנים וכו'. ועיין במ"ש ר"פ בתרא דמסכת פרה:

בפי' ר"ע ז"ל דסבר ר"א ראשון נפלט לחוץ וחכמים אומרים אחר אחרון סברי אחרון נפלט. כתב ה"ר יהוסף ז"ל פי' ואם השמן הוא טמא הוי הכלי טמא ואם הוא טהור הוי הכלי טהור ונראה דמיירי לענין טבילה כגון הא דתנן במסכת עדויות על אדם הסך בשמן טהור ונטמא וטבל וכו' הי' שמן טמא וכו' ע"כ:

משנה יד

אסור לזרים ומותר לכהנים. משום דלכהנים הוא להם כמו שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה של ישראל שאמר בהם אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ור"ש דן דין שאור של תרומה ושל כלאי הכרם כדין מה שקדם זכרו באמרו התרומה מעלה את הערלה ואע"פ שאין דומין זה לזה דמיון גמור. הרמב"ם ז"ל:

משנה טו

תבלין וכו'. השמיענו מחלוקת חכמים עם ר"ש בשני המאמרים ר"ל בשאור ותבלין שאילו השמיענו מחלוקתם בשאור היינו אומרים בשאור בלבד אומרים חכמים אסור לזרים כמו שאמרנו בהלכה הקודמת מפני ששאור של תרומה ושאור של כלאי הכרם שם אחד אבל תבלין של תרומה ותבלין של כלאי הכרם שהם שני שמות מודים לר"ש שהוא מותר לזרים השמיענו בזו ההלכה שהן חולקין עליו אפילו בתבלין ותבלין ואילו השמיענו ג"כ בזו ההלכה מחלוקתם הייתי אומר בתבלין ותבלין שהן שני שמות מתיר ר"ש לזרים אבל בשאור ושאור מודה לחכמים על כן השמיענו בהלכה הקודמת ע"כ מן הרמב"ם וקרוב לזה פירש הרש"ש ז"ל. ומצאתי מוגה בלשון המשנה שנפלו לתוך הקדרה וכן בספרי כתיבת יד:

משנה טז

בסוף פי' ר"ע ז"ל צריך להגי' ממין אחד אין מצטרפים. ומשמע מפירוש הרמב"ם ז"ל דגריס במתני' ר"ש מתיר לזרים ולכהנים וגריס נמי ברישא חתיכה של קדשי קדשים אבל אני מצאתי בספר כתיבת יד נוסח המשנה כך חתיכה של פגול ושל נותר ושל קדשים שנתבשלו עם החתיכות אסור לזרים ומותר לכהנים ונראה שהיא גרסת הירושלמי ל"מ לר' יוחנן אלא אפי' לריש לקיש דאמר במחלוקת שנוי' לא לגרסא אמר ובר קפרא לחוד הוא דתני הכי חתיכה של קדשים של פגול ושל נותר שנתבשלו עם החתיכות ר"ש מתיר וחכמים אוסרין והילך פי' הר"ש שירילי"ו ז"ל חתיכה של פגול שנשחט חוץ לזמנו דאית בה כרת ואפי' לכהנים בין דקדשים קלים בין דקדשי קדשים. ושל נותר ויש בו כרת ואפי' לכהנים ושל קדשים בירוש' פליגי בה אמוראי מאי איסורא דהאי חתיכה איכא מ"ד דשל קדשי קדשים היא כגון של חטאת ואשם דיש בה לזרים איסור עשה דכתיב כל

זכר בכהנים יאכל אותה ודרשינן בכהנים ולא ישראל ודרשי' בפ' אלו הן הלוקין דאית בהו לאו לזרים כדילפי' התם מיתורא דבקרך וצאנך ואיכא מ"ד דבקדשים קלים ולפני זריקה ונתבשלו עם חתיכות דחולין ואין בכל אחד מן השנויין שיעור לאסור החתיכות וסמך על בבא דלעיל ולא פירש ובהצטרפות שנים אין מאה בחולין לבטלן [הגהה איני יודע היכן מצא הר"ב ז"ל דין בטול קדשים במאה ושמא ס"ל כמ"ד בפ' גיד הנשה (חולין דף צ"ח) כל האיסורין במאה דילפינן להו מזרוע בשלה דאיל נזיר כדאיתא התם ומאן דסבר בששים נמי מזרוע בשלה יליף וכמו שפירש הרמב"ם ז"ל לעיל בפירקין סימן ז':]. אסור לזרים ומותר לכהנים דלגבי זרים כולהו אסורין להם דאע"ג דמתבטל כרת דפגול ונותר סוף סוף לא פקע שם קדשים כדמוכחא ההיא דפ' אמרו לו דתנן יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות וכו' וה"ה לפגול ויש בהן איסור טומאה ואיסור זרות כדאמרי' בירוש' הלכך לכהנים דוקא שרו ולא לזרים ואפי' טהורים ולכהנים טהורים ולא טמאים ומיירי דיש בחתיכות חולין ובחתיכה אחת מאלו יש מאה והכא כ"ע מודו דל"ג ר"ש מתיר לזרים ולכהנים כדמפ' טעמא ר' יוחנן בירושלמי דאע"ג דלית לי' לרבי שמעון צרוף באיסורין הכא שאני דכולן קרויין שם קודש עליהן ומצטרפין וריש לקיש סבר דבמחלוקת שנוי' ומתניתין רבנן היא עד כאן לשונו ז"ל והתימה מרבינו שמשון ז"ל שלא כתב במשנה זו מכל זה כלל אפי' רמז בעלמא אלא כמו שהעתיק רבינו עובדי' ז"ל והוא נמי נראה דגריס גם פה רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים. ומכל מקום נראה שמלות ושל טמא שבפירוש רבינו עובדיה ז"ל טעות הוא שנפל בדפוס:

משנה יז

בשר קדשי קדשים וכו'. אם הי' בשר קדשי קדשים הוא זה שנתבשל עם בשר תאוה אוכלין הכל טהורי כהנים ואם יהי' בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאוה אוכלין הכל זרים ולא נחוש בזה הענין ודומה לו לאחד מששים כיון שהכל מותר ואין שם דבר יאסור זולתו הרמב"ם ז"ל. ור"ע ז"ל תפס לעיקר פי' ה"ר שמשון ז"ל:

ומותר לטהורים. אפי' זרים ואפי' לרבנן דר"ש משום דקדשי קדשים לחודייהו אין בהן כדי לאסור כדאמרן לעיל עד שיהא בהן כדי לחמץ. הר"ש ז"ל:

פרק ג

משנה א

בגד שצבעו וכו'. בפ"ג דמסכת אהלות כתבתי מאי דקשה ממתני' דנבלעה בכסות דהתם אמתני' דהכא. ופי' הר"ש שירילי"ו ז"ל בגד שצבעו בקליפי ערלה וחזותא מילתא היא וחשיב כאילו נהנה מן הקליפין ע"כ:

ידלק. פי' רש"י ז"ל בפ' בתרא דתמורה דְגַמְרָא ערלה מכלאים במה מצינו דזו עולה במאתים וזו עולה במאתים וכלאי הכרם בהדיא כתיב פן תקדש ודרשי' פן תוקד אש:

כולם ידלקו דברי ר"מ. דבגד שצבעו הוא אחד מעשרה דברים שדרכן להמנות לר"מ ובירושלמי הקשה ר' חגיי כיון דבעלמא מדמינן דיני ע"ז לערלה והא גבי יין נסך דאסור בהנאה פליגי רשב"ג ורבנן בפ' בתרא דע"ז וס"ל לרשב"ג דימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו ואילו הכא גבי ערלה תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק וכן נמי גבי אשרה תנן התם בפ' כל הצלמים נטל הימנה כרכד אסורה בהנאה ארג בו את הבגד אסור בהנאה ולא קפליג רשב"ג ומשני תמן אין דרך בני אדם ליקח יין מן העובד כוכבים הלכך ליכא למיחש שמא יחזור וימכרנו לישראל אבל גבי בגד דרך הוא ליקח אותו גם מן העובד כוכבים ולא ידע דהוא צבוע בקליפי ערלה או שארגו בכרכד של אשרה ואין לה תקנה אלא דליקה ופירשו ר"ע ז"ל לקמן בפירקין בסי' ו'. וכתב הר"ן ז"ל בס"פ כל הצלמים דף שע"א ע"ב ולפי זה הא דתנן בסמוך בסימן ד' תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק ולא אמרי' ימכר חוץ מדמי איסור שבו היינו דוקא בתבשיל שנאכל כמות שהוא חי שניקח מן העובד כוכבים הא בשאר תבשילין לא ידלק אלא ימכר כרשב"ג ע"כ ועיין עוד שם ריש דף שע"ב:

וחכמים אומרים יעלה באחד ומאתים. פי' יתבטל אם נתערב:

משנה ב

הצובע וכו'. **הסיט**. הוא שתות הזרת וראיתי בזו המלה פירושים הרבה וזכרתי מהן פחות שבשיעורים לחומרא ונתחזק אצלי זה הפירוש מפני שהוא פירוש הקדמונים והקדמון הוא יותר חכם בלשון מן האחרון והשמיענו בהלכה הקודמת קולא לחכמים אפילו בבגד שנצבע כולו יעלה ובזו ההלכה השמיענו חומרא לר"מ שאמר אפי' חוט אחד כשנצבע בבגד ישרף כולו הרמב"ם ז"ל וכתוב בשלטי הגבורים פ' ר' אליעזר דאורג פי' הרמב"ם ז"ל דכמלא הסיט הוא שתות הזרת שהן שתי אצבעות ולא ידעתי איך שתי אצבעות הוא שתות הזרת שהרי הזרת הוא ג' טפחים שהם י"ח אצבעות אם לא שנאמר דמיירי בטפחים בני ד' אצבעות ע"כ. ועיין במה שכתבתי שם פ' ר"א דאורג סימן ד'. ופי'

הר"ש שירילי"ו ז"ל ידלק הבגד דכיון דלגבי שבת אגמרי' רחמנא למשה דחשיב אריגה כדאיתא בהבונה חשיב האי שיעורא נמי דמיקרי בגד וידלק כל הבגד וחכמים אומרים וכו' וצריכי הנך תרתי באבי וכו' כמו שפירש הרמב"ם ז"ל:

משנה ג

בפירוש ר"ע ז"ל ובבכור בעל מום מיירי. כתב ה"ר יהוסף ז"ל בירושלמי לא משמע כן וצ"ע ע"כ:

האורג מלא הסיט כו'. בירוש' מפ' דר"מ תני לה דאמר עשרה דברים מקדשין ברם לרבנן הוא סיט הוא פחות מסיט והתם בירושלמי רמי דהכא תנן דשער נזיר ופטר חמור בשריפה והתם בפ' בתרא דתמורה תנן אלו הן הנקברים אלו הן הנשרפין ומני בהדייהו שיער נזיר ופטר חמור בקבורה והתם תנן דנקברים לא ישרפו משום דאפרן אסור ומשני דהא דקתני הכא ידלק היינו משום שארג שיער נזיר ופטר חמור בשק דאי אמרת יקבר אתי איניש ומיתהני בי' הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן ומתני' דתמורה בשיער עצמו שלא נארג דאין דרך לחטט ולחפש אחר השיער הלכך יקבר כדינו ור"ש בן לקיש תירץ אשיער נזיר דמתני' דקתני ידלק היינו במקדש כדינו דכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ומתני' דהתם בגבולין ור' יוסי בר' חנינא תירץ דמתני' דהכא מיירי בנזיר טהור דשריפה כתיבא בי' והתם מיירי בנזיר טמא דלא כתיב שריפה בשערו ותרוייהו לא איצטריכו לשנויי אפטר חמור דכי תנן בתמורה דפטר חמור יקבר לאו אשיער קאי אלא אגוף פטר חמור דבעי קבורה כעגלה ערופה דגמרי לי' מעגלה ערופה ומתני' דהכא בשיער דוקא מיירי ע"כ. ועיין במ"ש שם. ומפ' בירושלמי דבקדשים שיש להן מתירים מיירי כגון קדשי בדק הבית שיש להם פדיון וכיון דבפדיון שרי בלא פדיון אפי' באלפא לא בטיל ולא בעינן מלא סיט אלא אפי' בפחות נמי הבגד כולו קדוש ואסור לו ליהנות בו עד שיפדנו כדקיימא לן כל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל. והאי בבא דובמוקדשין מקדשין בכל שהן אית דתני לה בשם ר"מ והא דתני שיער נזיר ופטר חמור ידלק מוקמינן לה נמי בסיט כגוונא דרישא ואית דלא תנו לה בשם ר"מ אלא בבא דרישא לחודה ומוקמינן לסיפא ככולי עלמא ומיירי בצפורתא כדמוקמינן לה בתמורה והייינו שעשה מן האיסור צורת צפור דחשיב דמייפה לי' לכולי' שק ועביד נמי צפרתא טובא דהיתרא בענין שנתערב ופריך בשלמא מאן דתני לה בשם ר"מ אית לך עשרה דברים מקדשין לר"מ ואלו הן א' בגד שצבעו בקליפי ערלה ב' האורג מלא הסיט הצובע בקליפי ערלה ומלא הסיט מצמר הבכור דכולה חדא היא ג' ובמוקדשין מקדשין בכל שהן ד' חבילי תלתן ושתה דברים דלקמן אלא מאן דלא תני לה אלא ככ"ע דטעמא משום דהוי

דבר שיש לו מתירין מהיכן ישלים המספר ומשני ר"מ כר' עקיבא ס"ל ותנינן ר' עקיבא אומר אף ככרות של בעל הבית דכלאי הכרם שנתערבה אותה ככר אפילו באלף אסורות ועיין בתוספות דר"פ התערובות דמשמע שיש להם דרך אחרת במנין העשרה דברים ובמאי דאית דתני בשם ר' מאיר:

משנה ד

תבשיל שבשלו בקליפי ערלה. לעיל בירוש' אוקימנא לה בקדרה בקדרות והיינו שצרפה היוצר בכבשן כשהיא חדשה בעצי איסור דהא מקבלא בשולא ואיכא הניית תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר ודמי לאיסור בעין הלכך נתערב באחרים יעלה בא' ומאתים הר"ש שירילי"ו ז"ל. ועי' במ"ש לעיל ראש פירקין בשם הר"ן ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל ובהא מודה ר"מ וכו'. כתב ה"ר יהוסף ז"ל דבר זה קשה עד מאוד וכי מלא הסט הוי חשוב יותר מתבשיל או מפת וצ"ע ע"כ:

משנה ה

תנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת. בגחלים לוחשות דהיינו בוערות נראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו ואפה בו את הפת תדלק הפת מוכח בפ' כל שעה באבוקה כנגדו שכל שעה שהיתה פת בתנור הי' דולק התנור ואופה דהשתא חשבינן הפת כמו שהאיסור בעין. הר"ש שירילי"ו ז"ל:

משנה ו

מי שהיו לו חבילי תלתן וכו'. בגמרת יום טוב פליגי ר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר את שדרכו לימנות שנינו וריש לקיש אמר כל שדרכו לימנות שנינו ואע"פ שאינו מיוחד לכך ומפ' בירושלמי דאין חבילה פחותה מעשרים וחמשה זירין פי' קלחין וד' מאלו החבילין צריכין להיות כל כך גסין שראוי לעשות בהן מטה שיעור שכיבת אדם אילו היו תבן ומש"ה הוו דרכן לימנות:

נתערבו באחרים. גרסי' ולא גרסי' ואחרים באחרים כן כתבו התוס' בשם ר"ת ז"ל דל"ג לי' לא בע"ז ולא בסדר זרעים ע"כ. וכתבוהו בפ' כל שעה (פסחים דף כ"ז) ובפ' כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ט) ובר"פ התערובות ושם בריש מסכת יום טוב ובפ' הנשרפים (סנהדרין דף פ') וכן פי' ר"ע ז"ל והאריך בזה ה"ר שמשון ז"ל. ועיין במ"ש בפ' כל הצלמים סימן ט':

יעלו בא' ומאתים. אם נתערבה חבילה של כלאים בחבילים דהיתרא יעלה ר"ל יסתלק כלומר יתבטל לשון העלות הענן ורש"י ז"ל פי' בפ"ק דביצה יעלה אחד מהן וידלק

והשאר מותרין וליתא דהא תנן לעיל ר"פ שני הערלה וכלאי הכרם עולין בא' ומאתים ואין צריך להרים. הר"ש שירילי"ו ז"ל וכן כתב הר"ש ז"ל:

משנה ז

שהי' ר"מ אומר את שדרכו להמנות וכו'. כלומר להכי א"ר מאיר כולן ידלקו ולית להו בטול ותקנה משום שהי' ר"מ אומר הואיל ודרכן לימנות אין בטלין ומקדשין לאסור כל המתערבין בהן:

וחכמים אומרים. כל פירות שבעולם בטלין חוץ מששה דברים הללו שהן חשובין מאד. פרך אגוזים חשובין מאד שנפרכין ביד כדאמרינן בפסיקתא אחר פרשת כי תשא על אל גנת אגוז דדריש שנמשלו ישראל לאגוז שיש בו שלשה מינים יש לו פרך שנפרך מעצמו ה"ר שמשון ז"ל. חביות סתומות מלאות מיין של ערלה או מיין של כלאי הכרם. חלפות תרדים כלומר חבילין של חלפות תרדין וכן קלחי כרוב ותני לי' ברישא לגלויי אסיפא ואית דגרסי קולסי כרוב והן מיני כרוב שיש להם ראש עגול כראש של אדם תרגום וכובע נחשת וקולסא דנחשא. ככרות של בעל הבית דחשובין הן חדא דסלתו מנופה הרבה מה שא"כ בנחתום דאין סלתו מנופה כ"כ ועוד דאינם גדולות כ"כ. וכתוב בספר אגודה וחתיכה של לחם הפנים אע"ג דאינה שלימה כיון דסלת נקייה היא חשיבא ראוי' להתכבד לפני האורחין ע"כ. ואיתה בה"ר שמשון ז"ל. ירוש' ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר לדברי ר"מ עשרה דברים מקדשין וחרינא אמר לדברי ר"מ כל הדברים מקדשין וכתב הר"ש שירילי"ו ז"ל ונראה דתסתיים דר' יוחנן הוא דאמר עשרה דברים דר' יוחנן אמר בגמרא דילן את שדרכו לימנות שנינו דבר שהוא מיוחד לימנות אבל חתיכה ועגול פעמים שהן נמכרין באומד ובפ' המפריש סתם לן תנא כמ"ד דוקא את שדרכו לימנות מקדש ופום מתבטל במאה פומין וריש לקיש דאמר התם כל שדרכו לימנות הוא דאמר דלר"מ כל הדברים מקדשין וקשה לר"י דהא תנן בפ' בתרא דע"ז ואלו אסורין ואוסרין בכל שהן יין נסך וע"ז ועורות לבובין ואמרינן התם דההוא תנא תרתי אית לי' דבר שבמנין ואיסורי הנאה ופריך עלה וליתני אגוזי פרך וכו' ומשני הא תני לי' התם אלמא דאיכא כל הני מלבד הני דמתני' והיכי קאמר ר' יוחנן עשרה דברים ותירץ ז"ל דהכא לא חשיב ר' יוחנן אלא אותן השנויין כאן במסכת ערלה ואכתי איכא טובא ואינו נכון אלא דההוא תנא סבר דאין פדיון לע"ז ואנן קיימא לן דיש פדיון לע"ז כדאיתא התם הלכך הנהו אינם מקדשין כמו הני ור' יוחנן אליבא דהלכתא קאמר ושור הנסקל ועגלה ערופה דעדיפא מינה קתני דסיט של צמר חשיב כ"ש בעל חי גופי' עכ"ל ז"ל:

אגוזי פרך. ירושלמי הא שקדי פרך אף על גב דגסין הן לא חשיבי כאגוזי פרך:

וחביות סתומות. דוקא חביות סתומות אבל לא קיתונות סתומות שהן קטנים ולא הוי דבר שבמנין הכי מוכח מהר"ן ז"ל פ' בתרא דע"ז דף שפ"ז ע"א. ובירושלמי מתני' בסתומה בין הסתומות דכולהו חשיבי אבל סתומה בין הפתוחות ונפתחה [הגהה פי' ואין מכירין אותה כיון דנפתחה יש לה בטול ואזדא חשיבותה:] או פתוחה בין הסתומות ונסתמה צריכין שיעור אחר כלומר ובטלות בא' ומאתים והתם מפ' היאך אפשר לפתוחה אצל הסתומות להתערב דאי הדר וסתמה הדרא לחשיבותה ומשני בפתוחה אצל חנוני שהיא כסתומה אצל בעל הבית שהמגופה שלה אינה אדוקה ומחוברת בפיה אלא רפופה ומונחת על פיה דלגבי חנוני חשיבא פתוחה דאזיל ריח היין ולגבי בעל הבית חשיבא סתומה בין הסתומות שכל חביות הבעל הבית רפופות וכגון שחזר בעל הבית ונטלה מביתו של חנוני:

בפי' ר"ע ז"ל נראה שצ"ל חלפות תרדים צלעות של תרדים הם ע"כ:

קולסי הכרוב. כרובים גדולים הן עלין שלהן הר"ש ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פי' חלפות תרדים ר"ל מה שמחליפות וצומחות וקולסי כרוב עיקר הכרוב ר"ל הגדל מהן ע"כ:

ר' עקיבא אומר אף ככרות וכו'. ובירושלמי ר' יונה בעי ולמה לא תני הראוי לתרומה תרומה ומשני א"ל ר' יוסי תרומה נוהגת בכל בין בירק בין באילן ולא מצי למתני בהו הראוי לתרומה דליכא דאינו ראוי אבל ערלה לא שייכא אלא באילן וכלאי הכרם לא שייכא אלא בתבואה וירק וכתבו התוס' ז"ל בזבחים ר"פ התערובות דף ע"ב ובפ' הערל (יבמות דף פ"א) ונראה שיש עוד לתרץ משום דקתני ידלקו וכו' וכן פירש ה"ר שמשון ז"ל והאריך יותר מדאי ע"ש וקצת דבריו ז"ל כתבתים שם פ' בתרא דע"ז בשם התוספות ז"ל. וכתב עליהם ה"ר שלמה שירילי"ו ז"ל התירוץ הראשון אינו כלום דהני ז' דברים לענין קדוש מתניין ולא לענין עליי' א"כ ליתני תרומה גם התירוץ השני אינו נכון דיותר טוב לתרץ דלא ליפלוג אתנא דגיד הנשה דתנן התם וכן חתיכת נבלה דאינה בטלה באלף וההיא לאו איסורי הנאה היא אבל קשה אמאי לא תני שור הנסקל ועגלה ערופה וצריך לומר דלא פריך דליתני אלא מה ששנוי בפירקין דלעיל דמיירי בהן ואזיל דהיינו תלת איסורי ערלה וכלאי הכרם ותרומה ועוד דמלת מקדשין קתני ולא תני אוסרין כדתנן בע"ז והיינו משום דלמדו מדכתיב גבי כלאי הכרם תקדש מקדשו ממנו דאם חזר ונפל לתוכו מקדשו וא"כ ליתני תרומה דמינה גמרי ולהכי שני תלמודא שפיר ועוד דאמרי' בפרק התערובות ואיתה נמי בירושלמי לקמן דדינא דחביות סתומות שייכא בתרומה הלכך אקשי שפיר ומשני שפיר עכ"ל ז"ל:

בסוף פי' ר"ע ז"ל נראה שצריך להגי' ודלעת יונית ואין הלכה כר' מאיר והלכה כר' עקיבא שהרי כן פסק הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה' מ"א וכן ג"כ פסק ר"ע ז"ל עצמו במתני' דבסמוך אע"ג דכאן בפי' המשנה פסק הרמב"ם ז"ל דלא כר' עקיבא מ"מ על סתם מתני' דבסמוך כתב הוא עצמו ז"ל שבאר התלמוד דההוא סתם כר' עקיבא והוי מחלוקת ואח"כ סתם:

משנה ח

נתפצעו האגוזים. פי' הר"ש שירילי"ו ז"ל נתפצעו האגוזים של פרך דלעיל דחשיבי ולא בטלי ונפלו לתוך אגוזי היתר פצועים יעלו ובהא כ"ע מודו וכי נפלו תחלה בהיתר שלימין ואח"כ נתפצעו פליגי בה תנאי בירושלמי. נתחתכו הדלועין והא דלא תני הותרה החבילה של חלפות תרדין או של קולחי כרוב לא תני אלא מידי דמנו רבנן ע"כ. אמר המלקט בע"ד אינו מבין מה משיב ונלע"ד דלא תני אלא הני לרבותא דאפי' שבורין נראה שהן חשובין יותר מחלפות תרדים וקולסי כרוב שלימין ואפ"ה בטלי וכ"ש אם חלפות תרדים וקולסי כרוב שבורין דבטלה חשיבותן מכל וכל ולא איצטריך למתנינהו ומיהו לפי פירושו ז"ל שפירש לעיל דמיירי בחבילין של חלפות תרדים קשה קצת:

משנה ט

ספק הערלה וכו'. עיין במ"ש בספ"ז דמסכת שביעית. והגי' ה"ר יהוסף ז"ל בכולה מתני' ובחוץ לארץ אכן מלת וירק נמכר חוצה לו לא נגע בה והטעם פשוט. וכתב בית יוסף ביורה דעה סימן רצ"ד דה"פ דמתני' לדעת הרמב"ם ז"ל ספק ערלה דהיינו כרם שהוא ספק אם עברו עליו שלש שנים אם לאו או כרם שהוא ערלה ודאי ופירות נמכרין חוצה לו ספק ממנו הוא ספק מכרם אחר בא"י אסור ובסוריא מותר ואין צריך לומר בחו"ל ואם הוא ודאי ערלה בחו"ל יורד ולוקח וכו' ועל כרחנו צריך לומר כן דאלת"ה כיון דקתני בסוריא מותר דמשמע דמוחר ליקח מכרם שהוא ספק ערלה וכ"ש בחו"ל מאי האי דקתני ובחו"ל יורד ולוקח וכו' ומה שפירש רש"י ז"ל דהא דקתני בסוריא מותר בשנלקט כבר אבל אינו אומר לו לכתחלה רד ולקוט אינו נראה להרמב"ם ז"ל משום דלישנא דמותר סתמא לגמרי משמע דאי כפירש"י ז"ל לא הוה שתיק תנא מלמיתני הכי בהדיא הלכך משמע לי' לפרושי מתני' כדפרישית ע"כ בקיצור. וכן כתב ג"כ בכסף משנה פ' עשירי דהלכות מ"א סי' י"א. ובירושלמי תניא איזהו ספק ערלה גפן של ערלה בכרם וענבים נמכרין חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר א"ר יהודה אף זה ספיקו אסור בסוריא ואיזהו ספק המותר בסוריא כרם של ערלה וכרם אחר בצדו וענבים נמכרין חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר ואיזהו ספק כלאים כרם שהוא נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר א"ר יהודה אף זה ספיקו אסור בסוריא ואיזהו ספק המותר בסוריא כרם

שהוא נטוע ירק ושדה ירק אחר בצדו וירק נמכר חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר וכתב הר"ש שירילי"ו ז"ל ואיכא למידק דתנא דמתני' גבי ספק ערלה כמאן ס"ל ובכלאי הכרם נקט מילתא דרבנן וי"ל דשמא סבר תנא דמתני' כר' יהודה בספק ערלה ובספק כלאים דמדרבנן אקיל בי' ע"כ. ומתני' בערלה דעובד כוכבים מיירי דאי בערלה דישראל אסור למכור דדמי ערלה אסורין:

ובלבד שלא ילקוט ביד. דאי הישראל לוקט מן המחובר דמי לבעל הבית וכאילו יש לו חלק בקרקע וכולי האי לא הקלו ובקדושין פירשו שם תוספות רי"ד יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד פי' יורד ישראל ולוקט מן הכלאים ומספק ונותן לחברו כדאמר לי' לוי לשמואל ספק לי ואנא איכול ובלבד שלא ילקוט האוכל בידו ויאכל מפני שהוא ודאי וודאה אסור בחו"ל אבל ספיקה מותר ואע"פ שהוא ודאי אצל חברו המאכיל ע"כ ואח"כ כתב בהפך מזה ובלבד שלא ילקוט ביד פי' שלא ילקוט ישראל בידו מן הכלאים ויספק ויתן לחברו ישראל כדאמרי' ספק לי ואנא איכול שאע"פ שאצל חברו הוא ספק כיון שהוא ודאי ביד ישראל אסור דכולי האי לא שרו לי' רבנן ע"כ אלא דנראה שמה שכתב באחרונה מיירי בערלה וצריך להגי' ערלה במקום כלאים וצריך ישוב ע"ש. ושם מר ברי' דרבינא מתני בתרוייהו לקולא זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד והכי איתא נמי מאן דתני בירושלמי אבל ר' יוחנן ס"ל דערלה חמירא משום דהלכה למשה מסיני היא אבל כלאים דרבנן קילי:

החדש אסור מן התורה בכל מקום. ירושלמי מתני' ר' אליעזר היא דתנן בספ"ק דקדושין חוץ מן הערלה והכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש. וכתב שם בית יוסף עוד בשם הר"ן ז"ל דמתני' כולה ה"פ בא"י אסור כגון שיש בתוך הגן נטיעות של ערלה ונטיעות המותרות ופירות נמכרין חוצה לו בפתח הגן בא"י אסור משום דמוכחא מילתא דמפירות הגן הם וליכא אלא חד ספיקא ובסוריא מותר לפי שלא נאסר ספיקא אבל ליכנס לתוכו וליקח מהפירות התלושים בו אסור ובחו"ל יורד ולוקח אפי' מהפירות שבגן תלושים ובלבד שלא יראנו לוקט מן הפירות אע"פ שאינו יודע אם משל איסור או משל היתר הם ובסיפא גבי כלאים מקילין טפי דכל שאינו לוקט ביד מן האיסיר או שאינו רואה את העובד כוכבים לוקט מן האיסור ממש מותר לומר לו שילקוט מן הפירות בסתם עכ"ל בשם אחרים מפרשים בקיצור. אבל רש"י ז"ל פי' שם בקדושין יורד העובד כוכבים ולוקט מן הכלאים ממש ומוכר לחבר ע"כ. עוד גרסי' בירושלמי ר' יונה בעא קומי ר' יוסי ולמה לא תנינן אף החלה עמהון פי' דאפי' היא מדרבנן הרי שונה כלאים שהם מדרבנן ומשני לי' ר' יוסי לא תני אלא ערלה וכלאים דבר שהוא נוהג בחו"ל בישראל

ובעובד כוכבי' דהא ערל' נהגא בארץ אפי' נטעו עובד כוכבי' כדתנן בפ"ק וכן כלאי הכרם משא"כ גבי חלה דגלגול העובד כוכבי' פוטר דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של עובדי כוכבים משמע דערלה וכלאי הכרם וחדש נוהגין בחו"ל אף בשל העובד כוכבים וכתבתיו ג"כ בספ"ק דקדושין:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת ערלה ובעה"י נתחיל מסכת ביכורים ובשמו המכובד באורים העתיד לקבץ נדחי ישראל הפזורים